FOLT, A MELY TISZTÍT

DRÁMA NÉGY FELVONÁSBAN

IRTA
ECHEGARAY JÓZSEF

A SPANYOL EREDETIBŐL FORDITOTTA
PATTHY KÁROLY

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1900.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-219-2 (online)
MEK-17466

SZEMÉLYEK.

Matilde.
Enriqueta.
Doña Concepción.
Dolores, szobaleány.
Fernando.
Don Justo.
Don Lorenzo.
Julio.

Szolgák. Úrhölgyek, kisasszonyok, mint néma szereplők.

Történik a jelenkorban.

Az előforduló spanyol nevek kiejtése: Echegaray = Ecsegaráj. - Matilde = Matilde. - Enriqueta = Enrikéta. - Doña Concepción = Donya Konszepszión. - Dolores = Dolóresz. - Fernando = Fernando. - Don Justo = Don Huszto. - Don Lorenzo = Don Lorenszo. - Julio = Húlio. - Mendoza = Mendósza.

ELSŐ FELVONÁS.

Színhely: egy fényüzéssel berendezett terem, a háttérben három ívezettel áttörve, melyeken át egy igen elegáns üvegfolyosóra vagy terrászra nyilik kilátás; a terrászon theás asztalok, székek, kerevetek, hintaszékek stb. láthatók. Jobbra egy ajtó, mely a belső lakosztályokba vezet. Balra egy másik ajtó. Ugyancsak balra, kissé hátrább, még egy titkos ajtó. Nappal.

ELSŐ JELENET.

Doña Concepción, a terrászon állva és a kertbe nézve; később *egy szolga* és *don Lorenzo.*

CONCEP. Micsoda egy teremtés!... Matilde!... Matilde!... (Kiáltva.) Nem lehet el a nélkül, hogy kárt ne tegyen. Ha nem az emberekben, hát az állatokban. És ha még gyermek volna, volna mentsége: minden gyermek - vadember kicsiben. De az ő korában - huszonhatodik évét betöltve - nem tudni uralkodni romboló szenvedélyén! Hiába, ő nem tud. Matilde! Nem hallja. Iszonyú harczba keveredett az én szegény cziczuskámmal, hajszolva keresztül-kasul az egész kerten át, mert, mint mondja, megeszi a kis madarait. (Az előtér felé jőve.) Ah, mily kereszt! Mikor találunk már egy könyörületes lélekre, a ki megváltson tőle?

SZOLGA. (Jelentve a terrász felől.) Don Lorenzo Trisztán!

CONCEP. Bejöhet. Ez lehetett volna az a könyörületes lélek, a kit keresek, de ő nem akarta. Mert az megvan benne: szeszélyes, hiú, irigy, hogy párja nincs. (Don Lorenzo belép a terrász felől.) Kedves don Lorenzo!

LOR. Lorenzo Tristán! Ön elfeledte a vezetéknevemet; jelképét az én lényemnek: az örökös áldozásnak és örökös szomorúságnak.

CONCEP. «Az örökös áldozat!» Nos, ellenem csak nincs panasza.

LOR. Ön kivétel, kedves doña Concepción! De a többiek!... És nem is mai keletű ez az én balsorsom; kis koromtól fogva czéltáblája voltam mindenféle szerencsétlenségnek. Volt kanyaróm, volt rajtam vörheny, volt bárány himlő.

CONCEP. Mindez természetes a gyermekeknél: minden gyermek átesik a szervezet forrongásain.

LOR. De nem úgy, mint én. Oh, az nagy különbség! Mikor iskolába adtak, minden tanító ellenségem volt! Valósággal összeesküdtek, hogy lusta és ostoba híremet költsék. Mondom: ostoba!

CONCEP. Az Istenért, don Lorenzo! ön - ostoba!

LOR. Sas talán nem vagyok; de szajkó sem. Vegyünk valami középfajt.

CONCEP. Hát talán veréb. (Nevetve.)

LOR. Jó: elfogadom. De aztán, nézze csak, mikor pályát választva az egyetemre kerültem, még rosszabb lett. Minden tanárom, minden pályatársam ellenem. Nem is volt az egyetemi pálya, hanem nyargalás Spanyolország összes egyetemein keresztül. A mi azonban nem akadályozott meg abban, mert kemény fejem van, hogy az összes szabályszerű akadémiai titulusokat megszerezzem; de mennyi véres veríték, mily keserves vértanúság árán! (Elérzékenyülve.)

CONCEP. Ne érzékenyüljön el, hiszen mindez elmúlt már.

LOR. Ha egy oly részvevő lélekre találok, mint az öné, életemnek minden keserűsége kiárad bennem.

CONCEP. Hát csak öntse ki a szivét, don Lorenzo.

LOR. Megtörtént velem az, a mi nem történt meg talán senkivel. Volt egy apám, meg egy anyám!...

CONCEP. Ember, hisz ez megtörtént mindenkivel.

LOR. Nem, asszonyom; nem asszonyom. Mint én velem, úgy senkivel. Harminczöt éves voltam, mikor elvesztettem anyámat, az Isten nyugosztalja. Szegény asszony! Mennyi virgácsot kaptam tőle ebben az életben! Az bizonyos, a mi a vesszőzést illeti, második Krisztus lehettem volna. Se' baj; atyám özvegyen maradt, nagy vagyonnal, több mint tíz millió reállal, és én egyetlen fiú. Nos, gondoltam szomorúan elmélázva, legalább gazdag leszek. Ez némileg vigasztalja az embert.

CONCEP. Meghiszem, hogy vigasztalja.

LOR. Hát nézze csak az én szerencsétlenségemet, doña Concepción! Atyám másodszor is megnősült és lett neki két egész fia és nekem két féltestvérem. Mit szól ehhez?

CONCEP. Igen, igen; ez kellemetlen, úgy van, uram, kellemetlen.

LOR. Úgy, hogy vagyonom egy része megoszlik a kis testvéreim között. Szegény istenadta teremtések! én nagyon szeretem őket! Valóságos angyalok! De ez is csak azt bizonyítja, hogy még az angyalok is leszállnak a földre, csak hogy nekem árthassanak.

CONCEP. De hát uramfia! végre is nem oly nagy az ön szerencsétlensége. Ön még mindig gazdag. Még úgy szólván fiatal. És jó egészségnek örvend.

LOR. Egészség, asszonyom! egészség! Ön megfeledkezik az én gyomorbajomról. Sorra próbáltam Spanyolországnak és a külföldnek minden ásványvizét. Mint ifjú koromban végig jártam az összes egyetemeket, érett koromban végig jártam az összes fürdőhelyeket.

CONCEP. De hát mi baja van? Hiszen mióta csak ismerem, mindig jó egészségben láttam és jó étvágygyal.

LOR. Étvágyam!... Igen. A rendes étkezési időben... nem mondom. De, hát napközben? Napközben nincs semmi étvágyam, higye meg, doña Concepción.

CONCEP. Ez így van mindnyájunknál. (Nevetve.)

LOR. De mint nálam... mint én nálam, nem, asszonyom. És az én politikai pályám? Négyszer választottak meg képviselőnek és soha sem az általános választáskor. S mi több: tizenöt nappal rá, hogy letettem az esküt, feloszlatták az országgyűlést!

CONCEP. Bele kell nyugodni, don Lorenzo.

LOR. Mintha én bele nem nyugodnám! De vannak dolgok, melyekbe nem tudok belenyugodni. Életemben egyszer voltam szerelmes komolyan. Úgy tréfából, voltam többször is. De komolyan, egyszer. Egy szenvedély: az egyetlen. Egy reménység: az egyetlen. Egy nő: az egyetlen, számomra.

CONCEP. Igen, Matilde.

LOR. Ah, asszonyom! Én Malek-Adel-ja[*] lettem volna ennek a Matildénak. Ő nem akarta. Miután bátorított, hajolni látszott, reményt nyujtott, tudja, mit csinált, mikor nyilatkoztam?

CONCEP. Tőle semmi jót nem lehet várni.

LOR. Kinevetett. Midőn egy lovag szerelmet vall egy kisasszonynak, még ha a kisasszony nem szereti is őt, barátságosan meghallgatja, szerényen lesüti a szemét, kedvesen mosolyog. Ő pedig szinte elképedve, kíméletlen meglepetéssel hallgatott végig: fölvetette a fejét, tágra meresztette a szemeit - azt a két gonosz csillagot - és fölkaczagott! A mosoly: az mosoly, mely nem sért; a kaczagás: arczulcsapás!

CONCEP. Ilyen ez a leány: ez már a vérében van.

LOR. Természettől kegyetlen. És mindezek után, habár talán nem illik kimondanom, ha ő szépségét adta volna nekem, én nevet, vagyont és társadalmi állást adtam volna cserébe, nem is említve személyes tulajdonságaimat, a melyek bármily szerények is, talán még sem... mondom, azt hiszem... talán nem épen...

CONCEP. Nem, uram, semmi esetre sem...

LOR. Mert neki, végre is, alig van miből élnie. És az atyja: tudjuk, miféle pénzműveletekkel foglalkozott.

CONCEP. Kérdezzék meg az én szegény hugomat. Matilde atyja tette tönkre Enriqueta szüleit. Őszintén mondva: aljas módon kifosztotta őket.

LOR. Ha ön nem lett volna...

CONCEP. Szegény hugom, szegény Enriquetám éhen halhat.

LOR. Ön valóságos angyal, doña Concepción! Ön magához vette Enriquetát, az áldozatok gyermekét és Matildét, a ravasz csaló leányát. Önnek nincsen párja.

CONCEP. Mit tehettem: az én szivem viaszból van.

LOR. Még pedig jó illatú viaszból.

CONCEP. És különben is, Enriqueta közeli rokonom, vérem volt, egyetlen leánya az én lelkem-nővéremnek. De Matilde? Úgy szólván, senkim sem volt.

LOR. Tudom: távoli atyafiság.

CONCEP. A mit szégyellek. Nagyon kicsike volt, hogy megismertem és megszerettem; meghalt az atyja, szintén tönkre jutva, ő egyedül maradt a világban, hát magamhoz vettem. Jól meghálálja.

LOR. És mit mond ön Matilde anyjáról?

CONCEP. Az ő anyja!... Az ő anyja egy mythos.

LOR. Mondják, hogy egész közönséges nő volt: varrónő, szobaleány. A mint ön nevezte... egy mythos!

CONCEP. Ne beszéljünk róla: nekem ezek a dolgok nagyon kellemetlenek.

LOR. Pedig én épen erről akartam szólni.

CONCEP. Talán Matildéról van valami mondanivalója? Ne ijeszszen meg!

---

[*] Vonatkozással Mme Cottin *Mathilde* című regényére, melynek hőse, Malek-Adel török vezér, együtt halt meg a kedvesével, Mathilddal, Oroszlánszívű Rikhárd nővérével. Később opera-szövegnek használták fel *Malek-Adel* czím alatt, Costa zenéjével. *A fordító.*

LOR. Matildéról, Enriquetáról, Julióról és az ön kedves fiáról: Fernandóról. (Némi czélzással.)

CONCEP. Nos, mit tud?

LOR. Tudni, nem tudok semmit. De sokat tanultam a csalódások iskolájában. Nem, mintha haragot táplálnék Matilde iránt; de szeretnék önnek egy tanácscsal és egy figyelmeztetéssel szolgálni.

CONCEP. Talán Fernando?... Mert lássa, valamit gyanítok!...

LOR. Azonnal beszélhetünk. Épen itt jön a fia, don Justóval. Beszélnünk kell don Justóval, ő az egyedüli, a kinek Matildéra némi befolyása van.

CONCEP. Értem az ön gondolatát: önnek teljesen igaza van. Köszönöm, don Lorenzo.

MÁSODIK JELENET.

Doña Concepción és *don Lorenzo; Fernando* és *don Justo* a terrász felől.

JUSTO. Kissé megkéstem, de egy foglyot hozok. (Fernandóra mutatva és doña Concepciónt üdvözölve.) Jó napot, don Lorenzo! (Kezet fognak.)

CONCEP. És ez itt - a fogoly? (Fernandóra értve.)

JUSTO. Igen, asszonyom. Rosszul tettem? Kinn járt és elfogtam.

CONCEP. Igen jól cselekedte. El sem hiszik: ma még nem láttam őt. Kiment, mielőtt még fölkeltem volna. S elment úgy, hogy el sem búcsúzott tőlem, sem Enriquetától, mint ő mondá. Kint reggelizett... és egész mostanáig.

FERN. Nem akartalak fölébreszteni.

CONCEP. De Enriqueta már ébren volt.

FERN. Azt hittem, hogy nem; hisz mindig oly későn kel...

CONCEP. Hiszen a kertben volt Matildéval.

FERN. Nem: Matildéval nem volt, mert Matilde... (Visszatartva magát.)

CONCEP. Nos? Láttad őt?

FERN. Egy pillanatra. Hol van?... hol vannak?... A kertben? Megyek hozzájok.

CONCEP. Igen, a kertben kell lenniük Julióval.

FERN. Jön velem, don Lorenzo?

CONCEP. Igen, menjen. (Félre don Lorenzóhoz.) Beszélni akarok don Justóval.

LOR. Nagyon szívesen elkísérem önt, önt, a szerencse fiát, a dúsgazdag, fiatal és büszke férfiút, a kiért az asszonyok rajonganak, a kit a férfiak képviselőnek választanak az első választásnál. Lássuk, hátha ragadós a szerencse.

FERN. Én - szerencsés vagyok? Mily éles látás, don Lorenzo! (Balra kimennek.)

HARMADIK JELENET.

Doña Concepción és don Justo.

JUSTO. Valóban; don Lorenzo igen éles elméjű férfiú.

CONCEP. Ne vegye tréfára a dolgot, mert épen most adta jelét éles látásának. S hozzá bebizonyította, hogy jó barátom, mert egy jó tanácsot adott.

JUSTO. Olyasmi lesz, a miben ő is érdekelve van.

CONCEP. Már nem.

JUSTO. Már nem? Úgy hát érdekelve volt valamikor. Miről van szó?

CONCEP. Üljön le és hallgasson meg szokott jóságával és ne tagadja meg tőlem tanácsát és segítségét. Don Lorenzo igen komoly dologra hívta föl a figyelmemet, a melyet én már gyanítottam, s gyanította ön is bizonyára.

JUSTO. Én annyit gyanítok! annyifélét! Gyanítok mindent és majdnem mindig csalatkozom.

CONCEP. Oly bölcs ember, mint ön, soha sem csalódik.

JUSTO. Még csak az hiányzott, hogy csalhatatlannak nyilvánítson. Csalhatatlan nem vagyok; de kiváncsi, igen. Nos, hát beszéljen, beszéljen.

CONCEP. Fernandóról van szó.

JUSTO. Jó lélek; és ezt ne vegye hizelgésnek. Nagy ész, derék jellem, rendkívüli erély, erős szív; s a hol becsületről van szó: ott nem nézi az életet; sem a másét, sem a magáét. Olyan férj válnék belőle, mit a minőket Calderon színpadra vitt és olyan hős, mint az a Guzman, a kinek Tarífa vára őrzi az emlékét. Egy szóval, erős szenvedélyek!

CONCEP. Ez az, a mitől én félek; a szenvedélyei.

JUSTO. Nem, asszonyom. Egy ember szenvedélyek nélkül olyan, mint a gőzkazán - gőz nélkül. A tétlenség, a mozdulatlanság, ostoba szundikálása a léleknek. Csak az a fontos, hogy a gőz szét ne robbantsa a kazánt. A tűz ne legyen megrakva túlságosan, a csapok könnyen járjanak és a mozgás rendszeresen történjék.... Ért ön engem?

CONCEP. Ah, don Justo, a mi Fernandót illeti, félek, hogy a tűz nagyon meg van rakva a kazán alatt. Nem mondhatja, hogy nem fog rajtam az ön tanítása.

JUSTO. Nagyon természetes. Szerelmes; közeledik a mennyegző; a szenvedélyeknél ez a dagály időszaka. Mikor lesz az esküvő?

CONCEP. A lehető legközelebb. Szegény Enriqueta! Mily szerencsétlenné lett!

JUSTO. Nem oly nagyon.

CONCEP. Hát hogy nem? Az a bandita, az a lelkiismeretlen ember...

JUSTO. Igen: Matilde atyja.

CONCEP. Ha én nem vagyok, mi lett volna szegény kis hugocskámból?

JUSTO. De ön magához vette, úgy nevelte, mint tulajdon gyermekét, kényeztette, mint egyetlen leányát, most összeházasítja Fernandóval, és gazdag lesz, igen gazdag és igen boldog. Vannak nálánál sokkal szerencsétlenebbek: kérdezze meg csak don Lorenzót.

CONCEP. Gazdag lesz és boldog: azt hiszem. De van, a ki nem akarja, hogy az legyen. (Czélzással és titokzatosan.)

JUSTO. Valóban? Mily alávalóság! Talán Matilde?...

CONCEP. Ki volna más? Őt is házamhoz vettem, mikor árván maradt: kár volt tennem, mert Matilde viperája lett a kebelnek, mely őt édes anyaként magához ölelte.

JUSTO. De hát hogyan?

CONCEP. Ne tettesse magát. Matilde igyekszik magához vonzani Fernandót, Enriqueta féltékeny, Fernando - végre is *ember*... én nagy bajokat sejtek.

JUSTO. Soha sem hittem volna!

CONCEP. De most már elhiszi?

JUSTO. Nem tudom. Lehetetlennek... nem lehetetlen. Sokkal csekélyebb anyagból teremtett az Isten bennünket: azaz *sárból.* S mivel a sár nem volt jó, mi - szegény halandók, cserépedények módjára, tökéletlenek és törékenyek lettünk. A legkisebb összekoczczanásra megrepedünk, a legtisztább, a legkristályosabb víz sár-ízt kap tőlünk, s végül összetörünk, miután úgy sem valami dicsőségesen éltünk: egy igen prózai hassal, fejünkön a mindig nyitott szájjal és csípőre tett kezekkel, mintegy kihivólag daczolva a fazekassal. (Nevetve.)

CONCEP. Nos, Matilde ilyen: csípőre tett kezekkel, kihivólag daczolva a jótevőivel.

JUSTO. Nem: ellenkezőleg. Én mindig csüggedten, eleresztett karokkal láttam őt.

CONCEP. Mert nagyon képmutató.

JUSTO. Nem mondom, hogy igen, azt sem, hogy nem.

CONCEP. Don Justo, ön az egyedüli, a kinek befolyása van rá. Beszéljen a lelkére: értesse meg vele, mik a kötelességei és szabadítson meg bennünket egy nagy összeütközéstől, mely talán életébe kerülhetne Enriquetának.

JUSTO. Azt nem gondolnám.

CONCEP. De nagy fájdalmat okozna neki.

JUSTO. Azt igen. Elveszíteni Fernandót, aki oly csinos, oly gazdag, s hozzá még unokatestvére!... Az ördögbe is! elveszíteni egy unokatestvért, már magában véve nagy csapás!

CONCEP. Tehát fog segíteni úgy-e bár, megtörni a gonosz szellem varázslatát?

JUSTO. A hol varázslat megtöréséről van szó, mindenkor számíthat rám, doña Concepción. Megidézzük a gonosz szellemet. Matilde, hívlak, jelenj meg szemem előtt! (Félig tréfásan, félig ünnepélyes hangon.) Látja? látja?... Már jön!... Ah, nem: Enriqueta! Így vagyok én a szellem-idézéssel. Mindig ugyanaz az eredmény: hívom a kék ördögöt, és megjelenik a sárga! Mindig az ellenkező! az ellenkező! az ellenkező, doña Concepción! (Nagyon nevetve.)

NEGYEDIK JELENET.

Doña Concepción és *don Justo, Enriqueta,* balról jőve.

CONCEP. Mi bajod, Enriqueta? Nem is üdvözlöd don Justót?

ENRIQUETA. Ah, bocsásson meg! Jó napot! (Nagyon édesen.)

JUSTO. Jó napot, Enriqueta!

CONCEP. Mi bajod van?

ENR. Semmi. (Mindíg nagyon édeskésen beszél: bizonyos képmutató édességgel, a mely don Justót épen nem téveszti meg, de a többieket valamennyit félrevezeti.)

JUSTO. Megbántották... a többiek?... azok ottan? (A kert felé mutatva.)

ENR. Nem, uram. (Nagyon szomorúan.)

CONCEP. Nos, lányom, mondd meg, mi bajod. Don Justo úgy szólván a családunkhoz tartozik.

ENR. Ő volt... Matilde.

CONCEP. Látja? (Don Justóhoz.) De hát mi történt?

ENR. Történni, semmi. A mi mindig. Csipkedések, tűszúrások, de folyton-folyvást... s ezek engem nagyon szerencsétlenné tesznek. (Kedveskedve átkarolja doña Concepciónt.) Én nem mondom, hogy Matilde rossz... Olyan, a milyen: maga sem tehet róla.

JUSTO. És nem mondhatna el egyetmást azokból a csipkedésekből?

ENR. És tűszúrásokból.

JUSTO. És tűszúrásokból, melyek magácskát annyira kínozzák?

ENR. Lépten-nyomon. De hát, lássa, elmondva: gyerekségek; de végig szenvedve... ah, Istenem!... tűrhetetlenek!

CONCEP. Most már látja ön is? (Don Justóhoz.)

JUSTO. Folytassa, folytassa csak, kis martir! (Részvevő, de alapjában tréfás hangon, mert nem bízik Enriquetában.)

ENR. Reggel kilencz órakor, midőn még, mint mondani szokás, legjobb álmomban vagyok, Matilde már az ágyamnál van: «Ébredj, Enriqueta, ébredj föl, fiacskám! késő van; a kert nagyon szép; az orvos is meghagyta, hogy korán kelj. Föl, föl, fiacskám!»

CONCEP. Igen, ez a «*fiacskám!*» az ő kedves hangocskáján, ez a legnagyobb képmutatás!

JUSTO. Meghiszem! Fölébreszteni őt *reggel kilencz órakor!*... A patvarba!... A ki engem reggel kilencz órakor fölkeltene, én agyon lőném!

ENR. Nem: én nem mondom, hogy rossz szándékból teszi. Ő már ilyen. S minthogy én későn alszom el... kilenczkor még álmos vagyok.

JUSTO. Későn szokott elaludni?

ENR. Igen: rendesen valami franczia regényt olvasok.

CONCEP. Miss Fanny, a nevelőnő adja neki, hogy gyakorolja magát a francziában.

JUSTO. Értem. És hány óráig szokott olvasni?

ENR. Míg Matilde el nem oltja a gyertyát: «mert neked ez nem jó; mert neked ez árt». Azzal megcsókol és elmegy. (Szomorú mosolylyal, mintegy azt mondva: nem hiszek a csókjában.)

JUSTO. Talán ez is amolyan tűszúrás?

CONCEP. Hát talán nem? Valakit a legérdekesebb olvasmány közben egyszerre a sötétségben hagyni! Mért nem mondja mindjárt, hogy igazi őrangyal!

ENR. Ma nem nyugodott, míg kilencz és félkor föl nem keltem. Azután mindjárt jött elnökölni a reggelimnél. «Ezt vedd, abból ne egyél. Az sok! ez kevés! És az orvos itt! és az orvos ott!»

JUSTO. Valóban kiállhatatlan.

ENR. Nem: én nem mondom... Ő ilyen. Aztán rögtön nógatott, hogy válaszoljak egy levélre, melyet Bécsből kaptam a német nyelvmesternőmtől. «Asszony, felelj neki, már elmúlt egy hónapja; megharagszik; mindig olyan jó volt hozzád.» Addig hajszolt, míg válaszoltam. Ő átnézte; lépten-nyomon egy-egy hiba: nem tudom, ő állította... s tele törléssel és javítással adta vissza a fogalmazást. Nem tudtam magamat türtőztetni: rosszúl tettem: ne szidjon meg érte; (Kedveskedve, doña Concepciónhoz.) összetéptem a levelet és feléje dobtam: az arczába estek, de nem volt készakarva.

CONCEP. Hogy szidnálak! Jól tetted!

JUSTO. És ő?

ENR. Elsápadt: szinte féltem tőle.

CONCEP. Nagyon indulatos.

ENR. Erre én a szobámba mentem és sírva bezárkóztam. Szórakozás kedvéért íráshoz ültem... levelet írtam egy barátnőmnek, és Matilde mindjárt az ajtómra jött. «Enriqueta, angyalom, nyisd ki.» Én hallgattam. «Nyisd ki, nyisd ki! felelj! Rosszul vagy? Ne ijeszsz meg.» Én hallgattam és írtam... a barátnőmnek.

CONCEP. Oh igen: Enriqueta okosabb.

ENR. Ő egyre jobban türelmetlenkedett. «Rosszul vagy? Bajod van? Az Istenért, felelj!» És én, egy szót sem feleltem.

JUSTO. S mi lett a vége?

ENR. Az, hogy Matilde, mint már neki a természete, egyet taszított az ajtón: a zár kiugrott és ő benn volt.

CONCEP. Mily szemtelenség! már én azt mondanám!

JUSTO. S aztán?

ENR. (Kissé zavartan.) Én nem akartam mutatni a levelet és ő ezerféle kedveskedéssel és enyelgéssel jött felém... és el akarta venni a levelet. «Kinek írsz?» «Semmi közöd hozzá.» «Akarom látni.» «Nem, nem.» Csakhogy belém köthessen.

CONCEP. Világos.

ERN. És így félig tréfából, félig komolyan, addig küzködtünk, ő: hogy a levelet elvegye, én: hogy védelmezzem, míg végre egy darabja... igen kis darab... a kezében maradt. Sokkal erősebb mint én.

CONCEP. Mért nem hívtál engem?

ENR. Aztán a kertbe mentünk. Jött Julio és mint rendesen, csevegni kezdett Matildéval. Én egyedül maradtam.

CONCEP. Édes angyalom te!

ENR. Csakhamar jött Fernando don Lorenzóval, és mindketten Matilde pártjára állottak. Hárman: Julio, Fernandó és don Lorenzo ő mellette. Én egyedül. (Szomorúan.)

CONCEP. Ne búsulj, gerliczém, a három közül a legkülönb a tied: az én Fernandóm.

ENR. De az enyém?

CONCEP. Meghiszem! És nemsokára meglesz az esküvő. És aztán örökre a tied. Azaz, a tied és az enyém. Nemde?

ENR. De szeret engem Fernando? Nem, én azt hiszem, engem nem szeret senki, csak ön. (Átkarolva doña Concepciónt.)

CONCEP. Ne mondd azt! ne beszélj ilyent! Don Justo, don Justo... a mit az imént mondtam önnek. Beszéljen vele!... Nem tűröm a gonoszságait: nem tűröm!

JUSTO. Épen itt jön.

ENR. És pedig Julio és Fernando nélkül... mily csoda!

CONCEP. Mikor ezzel a hideg, kimért nyugalommal jönni látom: úgy tetszik, mintha valami rossz szellem közelednék felénk.

ÖTÖDIK JELENET.

Doña Concepción, Enriqueta és *don Justo; Matilde,* balról a kert felől jőve.

MAT. Enriqueta, haragszol?

ENR. Nem.

MAT. Jó napot, don Justo.

JUSTO. Jó napot, Matilde.

ENR. Egyedül hagytad azokat az urakat? Juliót, don Lorenzót, Fernandót?

MAT. Beszélgettek: velem nem törődtek.

CONCEP. Menjünk hozzájok. Jöjj velem, Enriqueta. (Félre, don Justóhoz.) Don Justo, itt az alkalom. Te maradj. Beszélgess don Justóval: az ő társasága és tanácsai neked nagyon javadra válnak. (Matildéhoz.)

MAT. Igen, asszonyom. Igaza van.

CONCEP. A mit mondtam. (Nyugodtan és don Justóval beszélgetve megy a balfelőli ajtóig, mely a kertbe vezet.) Jösz? (Enriquetához.)

ENR. Igen, azonnal: csak ki akarok békülni Matildéval.

CONCEP. Angyali teremtés! (Don Justóhoz.)

ENR. Add vissza a levelem darabját, a mit elvettél. (Halkan.)

MAT. Annyira érdekel?

ENR. Nem érdekel: semmi sincs benne: ostobaság; de akarom. Ide adod?

MAT. Nem.

ENR. De megvan még?

MAT. Meg.

ENR. Rossz szived van!

MAT. Istenem, talán igazat mondtál!

CONCEP. Várlak, Enriqueta.

ENR. Megyek már.

HATODIK JELENET.

Matilde és *don Justo. Matilde* az előtérben leül és *don Justóra* nem is ügyelve, elgondolkodik.

JUSTO. Min gondolkodol? (Hozzá közeledve.)

MAT. Azon, a mit Enriqueta mondott.

JUSTO. Mit mondott?

MAT. Hogy rossz szivem van. Igaz volna?

JUSTO. Én nem mondhatom meg. Tudod, kitől kell megkérdezned?

MAT. Kitől?

JUSTO. Önmagadtól. És ha te nem tudod, akkor nem fogjuk megtudni, sem te, sem én.

MAT. Én nem vagyok tisztában magammal. Bizalmatlan vagyok magam iránt.

JUSTO. Az nem hiba. Mindnyájunknak bizalmatlanoknak kellene lennünk magunk iránt, mert önmagunkban rejtegetjük legnagyobb ellenségeinket: a legalattomosabb, legveszélyesebb ellenségeket.

MAT. Mindenki azt mondja, hogy rossz vagyok, hogy a rosszaságot már véremmel örököltem, hogy örömömet találom abban, ha Enriquetát kínozhatom.

JUSTO. Mit érzel iránta?

MAT. Nem tudom. Minden erőmből rajta vagyok, hogy szeressem, hogy gondját viseljem, mint testvéremnek. Nappal-éjjel azt forgatom az eszemben: «Matilde, áldozd fel magadat Enriquetáért: ez kötelességed. Atyád tartozását rovod le: a te atyád miatt haltak meg fájdalomban és nyomorban az ő szülei.» Mindenki azt állítja. «Szeresd, dédelgesd őt, áldozd neki életedet, boldogságodat.» Nem így van-e? Ön maga is nem egyszer ismételte ezt előttem, don Justo.

JUSTO. Úgy van, leányom; és többet is mondok. A mint arczunkat, termetünket, a test épségét vagy betegségét örököljük szüleinktől: épen úgy örököljük az ő hajlamaikat és szenvedélyeiket: a léleknek épségét vagy betegségét. De egy különbséggel, Matilde; a mi a testhez tartozik, azt végzetszerüleg örököljük; a mi a lélekhez tartozik, azt az *akarattal együtt* örököljük, úgy hogy a hajlamok és szenvedélyek ferde irányával szembe állíthatjuk az egyenes akaratot. Akaratod van: alkalmazd helyesen... Megértettél?

MAT. Nem nehéz.

JUSTO. És mit felelsz?

MAT. Hogy önnek igaza van.

JUSTO. És fogod követni tanácsomat?

MAT. Törekedni fogok.

JUSTO. De lesz-e erőd a jóra!

MAT. Nem tudom. Néha úgy tetszik, hogy igen; néha, kételkedem. Bármennyire törekszem is legyőzni hajlamaimat, Enriqueta nekem nagyon visszataszító. Azt hiszem, hogy csalfa, önző, képmutató. Az-e valóban, vagy csak én szeretem annak tartani, iránta táplált rossz indulatomnál fogva? Ez az, a mit tisztába kell hoznom, don Justo.

JUSTO. Hogy jó, vagy rossz-e Enriqueta, az nagyon mellékes. Légy te jó vele szemben, s ha ő nem az, annál jobb rád nézve. Annál értékesebb lesz a te áldozatod, és annál erősebbnek bizonyúl akaratod.

MAT. Ezt mondja a józan eszem. És azzal a szándékkal közeledem hozzá, hogy szeretni, dédelgetni fogom, hogy megnyerem vonzalmát és a bizalmát. De kedveskedésem esetlen, gondoskodásom erőszakos. Olyan vagyok, mint a vadmacska, mely czirógatva, belénk vágja a karmait, játékból harapdálva, belénk ereszti a fogait; és ha nyájasan miákolni akar, nála az is mérges visításnak hangzik. És ő mindezt érzi.

JUSTO. És tudod, miért van mindez?

MAT. Nem tudom; bizonyára az én rossz természetem miatt.

JUSTO. Nem. Megmondjam?

MAT. Meg. Mert gyűlölöm Enriquetát? Miért? (Szünet. Élesen egymás szemébe nézve.)

JUSTO. Mert féltékeny vagy. (Halk hangon.)

MAT. Én?

JUSTO. Igen.

MAT. De kiért?

JUSTO. Ne tettesd magadat. Fernandóért.

MAT. Fernandóért! Jézusom! Mily gondolat! Hisz Fernando jegyese Enriquetának. Nemsokára meglesz az esküvő! Hiszen már rég el volt határozva: mielőtt még én e házba jöttem! Hisz ez doña Concepciónnak az akarata, a ki egy anyának, egy szerető anyának egész tekintélyével, s makacs jellemének egész erélyével uralkodik Fernando felett! Miket mond ön! Én féltékeny! De hát annyira rossz vagyok én, hogy Enriquetának minden reményét, minden ábrándját romba dönteném! Oh, annyira gonosz nem, don Justo! Don Justo, ön velem szemben nem igazságos. (Idegesen és szinte haragosan távozik tőle.)

JUSTO. Nem mondom, hogy ilyen terveid vannak. Azt mondom csupán, hogy szerelmes vagy Fernandóba és hogy ösztönszerűleg gyűlölöd Enriquetát. (Szünet.) Mikor a beteg orvost hivat, nem titkolja előtte fájdalmait, nem tagadja el betegségének tüneteit; mert különben az orvos fejét veszti és lehetetlen az orvoslás. «Szédülései vannak?» - «Nem.» «A szive fáj?» «Nem.» «Álmatlanságban szenved?» - «Nem.» «Láza van?» - «Nincs.» «Úgy hát egészséges. Akkor mi az ördögért hivatott engem?» (Szünet.)

MAT. Nos hát, igen! Iszonyú szédüléseim vannak, melyek az örvény szélére sodornak; a szivem zakatol, bár fogamat összeszorítva akarom elcsendesíteni a két kezemmel; leírhatatlan virrasztásban töltöm az éjjeleket, s mindig ott van *ő*, rám nézve, a sötétségben; égető láz gyötör, tűz folyik az ereimben, perzselő gondolatok kergetőznek az agyamban: gyűlölöm Enriquetát, a ki mindezt nem tekintve is - rossz, Fernandóra méltatlan és könnyen rávinné a lelke, hogy őt boldogtalanná tegye; de ha jó volna is, azt hiszem, akkor is gyűlölném, még inkább gyűlölném, mert most legalább van némi enyhítő szere a gyűlöletnek a megvetésben. Küzdök, hogy uralkodjam magamon és mostanáig győzedelmeskedtem; de nem tudom, fog-e győzni mindig az én beteges, elgyengült akaratom. Őszintébb nem lehettem.

JUSTO. Így szeretlek, és így győzni fogsz és teljesíteni fogod kötelességedet.

MAT. Nagy vigasztalás! (Kétségbeesett gúnynyal.)

JUSTO. Matilde!

MAT. Látja? Van okom nem bízni önmagamban. Hiába, nem lehet! Nem tudok bízni senkiben és semmiben. Nagyon szerettem atyámat, mert igen jó volt. Mégis, mindenki azt mondja, hogy rossz volt. Rossz - egy olyan jó ember! Hát akkor a jók milyenek?

JUSTO. Ez csak szólásmód. Az ember sem rossz, sem jó föltétlenül. Tökéletlen sárnak és a kék ég foszlányainak a keveréke: e két sark körül forog mindenki az élet szeszélyei szerint. Belé botlunk a sárba, és undorral rántjuk vissza kezünket, érezve, hogy beszennyeztük, s azt mondjuk: «milyen rossz!» A vaskos anyagból felénk lebeg egy égi foszlány, mint egy illatos szárny, s arra menet megérinti az arczunkat, és azt mondjuk: „milyen jó!» Enriqueta szülői talán a sárba botlottak bele, s azért mondják, hogy atyád rossz volt. Téged megczirógatott szárnyainak a tolla és joggal mondod: «milyen jó volt!» Neked mindenképen hinned kell, hogy jó volt, kiáltsa bár az egész világ szemedbe az ellenkezőt.

MAT. Én azt hiszem.

JUSTO. Azt kell gondolnod, hogy tévednek.

MAT. Azt gondolom.

JUSTO. Föl kell tenned, hogy a rossz, a mit elkövetett, akarata ellen, végzetszerű esélyek miatt történt. S önfeláldozásod árán kell, nem atyádnak, hanem a végzetnek e rosszaságait jóvá tenned, hogy mindnyájan azt mondják: «ha a leánya ilyen jó, nem lehetett oly rossz az apa sem». Így állíthatod helyre az ő jó hírnevét.

MAT. Ezt fogom tenni. Nem magamért, ő érette. Az ő emlékeért és anyám emlékeért!.... De hisz anyámra nem is emlékezem! Egy másik árnyéka életemnek, és oh! milyen sötét!

JUSTO. Beszéljünk atyádról.

MAT. És miért nem anyámról?

JUSTO. Mert nem ismertem őt.

MAT. Én sem. Senki sem ismerte!

JUSTO. Nos, tehát?

MAT. Nekem talán van egy emlékem! De oly bizonytalan!

JUSTO. Miféle emlék?

MAT. Semmi: valóban semmiség. Egy nőnek az emléke: de anyám volt-e? Igen kicsi voltam: talán hét éves lehettem. Atyámmal valék, midőn levelet adtak át neki egy szegény asszonytól, a ki válaszra várt. Elolvasta: dühös lett, mint még soha sem, mint egy fúria, s összegyúrva és eltépve földhöz vágta a levelet s kirohant a szobából. Én az egyik darabját fölvettem és olvasni akartam; de még alig tudtam, s az írás is nagyon rossz volt, és tele foltokkal, mintha vízcseppek hullottak volna rá: könnyek voltak? Ki tudja? Hiába, nem ment, sehogy sem ment; csak azt az egy szót tudtam elolvasni, mert igen nagy betűkkel volt írva: *kevves.* És nézze csak, milyen ostobaság! mily nevetséges; Azóta mindig a szemem előtt van az a furcsa szó: *kevves,* és mellette egy nagy, kerek folt.

JUSTO. Uramisten, mit nem veszesz még a fejedbe. *Kevves!* De hát mit akar ez jelenteni?

MAT. Nem tudom.

JUSTO. Én igen. Nagy titok! Bizonyosan egy kevés alamizsnát, egy kevés segítséget kért.

MAT. Lehet. De mért lett atyám oly ingerült? Mert alamizsnát kértek tőle, azért nem kellett úgy megharagudnia. Mindig igen jó szive volt.

JUSTO. Talán az nap rossz kedvében találták.

MAT. Talán. De ennek már tizenkilencz éve, és az óta nem múlt el egyetlen éjtszaka, hogy azt a szót ne látnám, mellette a víz- vagy könycseppokozta folttal... Hátha az a szegény asszony egyszerű pórnő volt: nem tudott jól írni...

JUSTO. Hát aztán? Kéregetéshez nem kell hibátlan helyesírás.

MAT. Hátha írásközben egy betűt kifelejtett? És *egy v* helyett kettőt tett? És a hol reszkető keze és rossz orthographiája azt írta: *kevves,* a szive talán azt akarta mondani: *kedves!* S annál a könycseppnél, melylyel az íráshibákat kíjavította, talán nem alamizsnára, hanem az ő kedves leányára gondolt! S akkor az a *kevves* nem egy kis alamizsnát, hanem egy egész szivet jelent, mely engem keresett! Akkor az a szegény nő az én anyám volt!... Az én anyám, szegény, egyszerű, esetlen, tudatlan asszony... minden... minden, a mit ön akar... de az én anyám!

JUSTO. Minő valószínűtlen, képtelen meséket fogsz még kigondolni!

MAT. Másnap hirtelen elutaztunk Madridból: úgy, mintha menekültünk volna.

JUSTO. Ki elől?

MAT. Nem tudom: bizonyosan ő előle. Midőn kocsira ültünk, egy asszony, a ki a szemközt levő járdán állt, felénk rohant. A kocsi megindult: egy sikoltást hallottam és ki akartam tekinteni. Atyám visszatartott, «Semmi, mondá megcsókolva, nem gázolta el a kocsi.» Folytattuk útunkat. Vajon ugyanazon asszony volt, a ki a levelet írta?

JUSTO. Az, vagy más. Annyian vannak, a kik kéregetnek. Az egyik levélben koldul, a másik azokat lesi, a kik kocsin járnak, a harmadik a gyalogjáróknak állja útjokat: én ez utóbbiaktól félek... És itt véget érnek a te emlékeid.

MAT. Nem: még egy hátra van. Kiértünk a pályaudvarhoz; a vonat később indult: atyám türelmetlen volt. Midőn a vonatra fölszálltunk, abban a pillanatban lépett az a szegény asszony a perronra és rémült tekintettel nézett mindenfelé: bizonyosan minket keresett és a nagy tömegben nem látott meg. De én láttam őt. Miért tapadt úgy rá a szemem? Miért tapadtak úgy az én gyermek-eszemhez ezek az emlékek? Miért gondoltam azóta annyiszor ezekre a semmiségekre? Az Isten a megmondhatója: én nem tudom. A vonat megindult: ő tágra meresztett szemekkel követte a vonatot, a nélkül, hogy bennünket látott volna. Azokat a szemeket, a melyek rémülten és könybeborúltan kerestek valamit, valami örökre távozót, a nélkül, hogy megtalálták volna, én láttam, még most is látom őket... Azok a szemek engem nem láttak soha!

JUSTO. Annyi szem tekint távozó lények után! Ez az élet. Elég az álmokból és az agyrémekből.

MAT. Ez az asszony az én anyám volt! Én azt mondom.

JUSTO. Matilde!

MAT. És mert egyszerű, szegény nő volt, nem akarta atyám, hogy megcsókoljon! Ah, atyám!

JUSTO. Elég. Akarod, hogy más valamiről beszéljünk?

MAT. Miről?

JUSTO. A te lehetetlen szerelmedről.

MAT. Ha lehetetlen, miért beszélni róla?

JUSTO. Kötelességedről, Enriquetával szemben.

MAT. Elég, ha teljesítem. Nem szükséges, hogy beszéljünk róla.

JUSTO. A te tiszteletre méltó önfeláldozásodról. A te győzedelmes akaratodról. A te jövő boldogságodról.

MAT. (Idegesen nevetve.) Az én boldogságomról? Oh, arról igazán érdekes beszélgetnünk!

JUSTO. Csend és nyugalom, jönnek mindnyájan.

MAT. Fernando is?

JUSTO. Ő is.

HETEDIK JELENET.

Matilde, don Justo, doña Concepción, Enriqueta, Fernando, Julio és *don Lorenzo.* - Balról jönnek, a terrászon át, két csoportban. Elől *doña Concepción don Lorenzóval* és a *fiával;* hátrább *Enriqueta* és *Julio.* Az előtérben *Matilde* és *don Justo.*

CONCEP. A kertben már hűvös van: kellemesebb lesz itt a terrászon theázni.

LOR. A hol önnek tetszik, asszonyom. Én megiszom a csésze theámat akárhol. Én bele nyugszom mindenbe. Már megszoktam.

FERN. Don Lorenzo barátom, ön fölségesen adja! Bele nyugszik abba, hogy egy csésze theát elköltsön a társaságunkban! (Nevetve és beszélgetve érnek el az oszlopívekhez.)

JULIO. Még csak egy szót sem válthattunk! Enriqueta, te engem kétségbe ejtesz! (Halk, de haragos hangon.)

ENR. Az Istenért, ne légy esztelen. Régóta vagy már mellettem: menj Matildéhoz! Még hírbe hozasz!

CONCEP. (A terrász egyik ajtajából.) Nem jön egy csésze theára, don Justo?

JUSTO. Hogyne jönnék! Ugyanoly dicséretre méltó megadással, mint don Lorenzo. (Matildétól elválik és megy a terrász felé.)

FERN. (A háttérből.) És Matilde, nem jön? (Az előtér felé jön és közeledik Matildéhoz, a ki elmélyedve ül, egy papírdarabot nézegetve, melyet tárczájából vett ki.) Nem akar velünk tartani?

MAT. Nagyon köszönöm. Ilyenkor nem szoktam theázni: ön már tudja.

FERN. (Halk, szenvedélyes hangon.) Mindig fut előlem! Gyűlöl engem, Matilde?

MAT. Meglehet. Oly rossz vagyok, hogy gyűlölöm az egész világot.

CONCEPCIÓN. (A terrászról némi izgatottsággal.) Fernando!...

MAT. Hívja az édes anyja. (Fernandóhoz.)

FERN. Matilde!...

CONCEP. (Híva.) Fernando!...

FERN. Itt vagyok. (Anyjához.) De rosszúl esett, hogy Matildét magára hagyjuk.

CONCEP. Így kellene lennie mindig: egyedül.

FERN.. Miért anyám? (A személyek elhelyezése a következő: leghátul, a terrászon, don Justo és Julio beszélgetve és don Lorenzo thea-süteményeket ropogtatva és a sherryt kóstolgatva. Az oszlop-ívezet alatt doña Concepción, Fernando és Enriqueta. Az előtérben, a levéldarabot nézegetve, Matilde.)

ENR. Ha neked rosszúl esik, megyek, elhozom Matildét.

FERN. Nagyon kedves vagy!

CONCEP. Soh'se fáradj, Enriqueta: majd jön ő, ha akar.

ENR. Nem: mit vélne felőlem Fernando, ha egyedül hagynám az én kedves testvérkémet! (Enriqueta lábujjhegyen közeledik Matildéhoz, a nélkül, hogy ez őt észrevenné.)

MAT. (a papirdarabot nézve.) Így: ők ott. És én, egymagamban... és ezzel a gondolattal... Oh, igazuk van: én rossz indulatú vagyok!... De ezek a kifejezések oly különösek!.... Nem értem őket... nem értem...

ENR. (Hirtelen átkarolva őt és a levéldarabot kikapva kezéből.) Végre!... Matilde!... Angyalom!...

MAT. Enriqueta! (Fölállva.)

ENR. Akartam a levelem darabját. Ah! kiváncsi: többé nem kapod meg!

MAT. Tudom betéve!

ENR. (Doña Concepción és Fernando felé fordulva.) Nem akar jönni: bármennyire kérem, nem jön.

FERN. De Matilde!... (Hozzá közeledve.)

MAT. Nem!... Az Istenért!... Köszönöm... nagyon köszönöm!... de rosszúl érzem magamat, ideges vagyok!... Te, (Enriquetához.) Fernandóval: és ön, ő vele. (Erőszakkal egyesítve őket.) És menjenek oda: doña Concepciónhoz és a többiekhez. (Gyöngéden tolva őket.) Engem hagyjanak... én egyedül akarok lenni.

CONCEP. Micsoda egy leány!

FERN. Minő jellem!

ENR. Szegény Matilde! (Hangosan, színlelt szeretettel.)

MAT. Így: végre - egyedül. (Társalgás és nevetés zaja a terrász felől.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Színhely és díszletek: mint az első felvonásban. Alkonyodik; két-három óra múlt el az utolsó jelenet óta. A teremben és a terrászon szürkületi félhomály.

ELSŐ JELENET.

Enriqueta és *Julio.*

JULIO. (Belépve és tekintetével a termet végigfutva.) Végre egyedül talállak.

ENR. Légy eszeden! Jönnek: Matilde kémkedik utánunk!

JULIO. Ne félj. Ebéd után vannak. A kávézás elszórakoztatja őket; don Lorenzo társalgása még inkább; és Matilde nem egy könnyen válik meg Fernandótól, és viszont.

ENR. Most nagyon igazat mondtál.

JULIO. Féltékeny vagy Matildéra? Ah, Enriqueta; a mire boldogságodat kellene alapítanod, az neked boszuságodra szolgál! Te engem nem szeretsz! sohasem is szerettél!

ENR. Hogy nem szerettelek? Hát nem áldoztam fel magamat éretted? Menj, hagyj békében! Mert sirni találok, s doña Concepción észreveszi rajtam és azt kell mondanom, hogy Matilde ríkatott meg.

JULIO. Igen: nagyon szerettél; de az csak szeszély volt tőled, a szerelem szeszélye; a mi most izgat, az meg a nagyravágyás, hogy Fernando nejévé lehess, a fényüzés káprázata, a gazdaság után való sóvárgás, fogatot tartani, a hiúság vásárján páváskodni, bolondítani a férfiakat, megalázni az asszonyokat, boszút állani Matildén, az önzés izgalmaival tölteni be szived ürességét.

ENR. Az Istenre, Julio! Az egekre, légy eszeden!... Én félek! (Nézve, hogy nem jönnek-e?)

JULIO. (Haragosan.) Oh, hogy ismerlek én téged! A félelem! Az egyetlen, a minek fölötted hatalma van! Ha e helyett az észbontó csinos termet helyett, a tengeri szirén idomtalan alakjával bírnál, ha e helyett a rózsaszirom-bőr helyett érdes pikkelyek födnék a testedet, és ez isteni fejecske helyét egy összelapított, zöldes fej foglalná el: annak, a mi belül vagy, egy szikrát sem kellene változnia, hogy az új Enriquetában az összhang teljes legyen!

ENR. Mily igazságtalan! Mily őrült! Hogy sérteget!

JULIO. (Fenyegetőleg.) Enriqueta!...

ENR. Az Istenért, légy eszeden!... És főleg ne beszélj oly hangosan... és ne jőjj hozzám oly közel!... Az ég szerelmére, ne akarj hírbe hozni.

JULIO. Ez az egyetlen, a mitől tartasz!

ENR. Tartottam-e előbb? Nem koczkáztattam-e jó híremet éretted, mint egy esztelen? Nem vetettem-e meg Fernandót?

JULIO. Megvetetted: most már nem veted meg.

ENR. (Enyelegve.) Hogyan tudod?

JULIO. Hát nem beszél-e az egész világ a házasságról? Nem azt állítja-e doña Concepción, hogy igen rövid idő alatt meglesz az esküvőtök? Nem vagy-e hozzá nyájas és kedveskedő? Nem gyötör-e féltékenység Matilde iránt? Minek több bizonyíték! Te azt akarod, hogy az eszem megbomoljon!

ENR. Hallgass meg, Julio; hallgass meg, de nyugodtan és ne nagyon közel. Már százszor megmagyaráztam.

JULIO. Hát beszélj: találj ki valamit, hazudj, ámíts; hiszen azért vagyok itt, hogy magamat ámíttassam!

ENR. (Kedveskedő enyelgéssel.) Hát lehetek én másé, mint a tiéd?

JULIO. A mennyiben rajtad áll, lehetnél. De majd én gondoskodom, hogy ne lehess.

ENR. Nem; nem lehetnék.

JULIO. Nyiltan meg akartam vallani szerelmünket, megkérni kezedet, összekelni veled. Te nem akartad. Várj, várj! azt hajtottad egyre. Mindig csak: várj!

ENR. Te érted volt. Te nem emlékszel semmire, letagadsz mindent, aztán rosszhiszemüleg vitatkozol. Szegény vagy: a keresztanyád elég gazdag.

JULIO. (Gúnynyal.) Nem annyira, mint Fernando; mint Fernando, a ki milliomos.

ENR. De gazdag; vagyonának egy részét rád hagyja, ha a hugát nőül veszed; ellenkező esetben kitagad az örökségből. Nagyon prózai, nagyon szomorú dolgok, de életbevágók! Szükséges volt tehát várni s a közben szerelmünket mély titokban tartva - időt nyerni.

JULIO. S hogy időt nyerjünk, s hogy minden gyanút elháríts: azért igérted oda kezedet Fernandónak?

ENR. A gyönge lényeknek valami módon küzdeniük kell.

JULIO. Te gyönge lény vagy? Nem: hazugság. Én ismerlek. Oh, nagyon gyönge ellenállni annak, a mit óhajtasz; olyankor mily kedvesen, mily szomorúan engeded legyőzni magadat! De mily legyőzhetetlen makacssággal tudsz ellenállni mindennek, a mit nem akarsz! Aczél izmok a bársony bőr alatt; határtalan erélyesség a hajlékony termet hullámzásában; számító, hideg ész a gyermek-angyali homlok alatt; egy öreg ember okossága és ravaszsága a bébé mosolyának és könnyeinek álarczában! Ez vagy te!

ENR. Ha oly rossz vagyok, miért szeretsz? (Úgy tesz, mintha sírna, arczát zsebkendőjével eltakarva.)

JULIO. Fogadjunk, hogy hazugság; fogadjunk, hogy nem sírsz!

ENR. Hagyj el! gyülölj! Menj! Vége mindennek!

JULIO. Mindennek, csak nem az én szenvedélyemnek! Az én esztelen, de legyőzhetetlen szerelmemnek! Mert én szeretlek, bármily rossz, álnok, hűtlen, önző vagy is! Oh, ha azt elérhetném, hogy annak daczára, a mi vagy, engem szeress! Mily diadal, mily boldogság volna az! Enriqueta!... Enriqueta!... én gyönyörűségem!... te keserű, mérges gyönyörűség... de sátáni ízével a halálos bűnnek! Ne csókolj: harapj azokkal a fénylő fogacskáiddal! Ne czirógass: karmolj azokkal a rózsás körmöcskékkel!

ENR. (Mosolyogva.) Miket mondasz!... Hiszen csak ne szeretnélek!...

JULIO. Hozzá mégy Fernandóhoz?

ENR. Nem.

JULIO. Esküszöl?

ENR. (Látható ünnepélyességgel.) Esküszöm. De folytatnunk kell a színlelést: az ránk nézve nagyon fontos. És ügyesen színlelni, mert Matilde nyomon van. Ma reggel egy levelet írtam neked, arra az esetre, ha nem jönnél, megírva, hogy estére szándékom elmenni, tudod, hogy hova. (Körültekintve és halkan.)

JULIO. Enriqueta!

ENR. No, és Matilde el akarta tőlem venni a levelet; egy darabja a kezében is maradt, melyet végre, meglepve őt, kikaptam a kezéből.

JULIO. És mit mondott?

ENR. Semmit: pár jelentéktelen szót; de Matilde nagyon gyanakodó. Nézd... már jön. (Matilde végigmegy a terrászon, lecsüggesztett fejjel és eleresztett karokkal.)

JULIO. Nem: csak sétál. A homályban nem lát bennünket. Nagyon el van mélyedve.

ENR. Mikor igy elmélyedve látom, reszketek tőle.

JULIO. Ne gondoljunk rá.

ENR. Menj, menj: már régóta együtt vagyunk.

JULIO. Még sok mondani valóm van.

ENR. Máskor. Most menj: eredj Matilde után, hogy ha jönnek mellette találjanak.

JULIO. Mindig ugyanaz a játék.

ENR. Nekünk, gyengébbeknek, a magunk módja szerint kell védekeznünk. A gyönge, az erőtlen, akármit tesz: az mind bűn; az erősnek minden szabad. Ha doña Concepción gyanítaná a szerelmünket... A vérem megfagy, csak ha rágondolok! Kitaszítana a házából! S mi lenne belőlem, szegényen és elhagyatva?

JULIO. Nem vagyok itt én?

ENR. (Tréfás nevetéssel.) Hiszen te még szegényebb és még gyöngébb vagy*;* egy szegény nádszál egy vízi liliomra támaszkodva, mikor az orkán dühöng: erős egy támasz, mondhatom! (Nevetve és tréfálózva.)

JULIO. Hol tanultad ezeket a dolgokat?

ENR. Nem emlékszem; mindig tudtam; de senkinek sem mondtam, csak neked: látod, mennyire szeretlek. És most menj... menj, mielőtt jönnek. Matilde vár. (Gúnynyal.)

JULIO. Egy föltétel alatt.

ENR. És az?

JULIO. Hogy teljesíted igéretedet. Hogy ma este ott lészsz. (Halkan.)

ENR. Nagyon kemény, nagyon sértő dolgokat mondtál... megérdemled a büntetést...

JULIO. Enriqueta!

ENR. Jó, ott leszek. De most el... el... gyorsan... nézd, jönnek.

JULIO. Tehát birom a szavadat?

ENR. Igen... igen... elmegyek. Többet akarsz? Esküszöm. (Egyre nyugtalanul tekintgetve.)

JULIO. Igen; többet akarok!... mindig többet!... Nem: én téged el nem veszíthetlek! te ördöngős, de isteni teremtés! (Kifelé menve.)

ENR. Micsoda egy ember, Istenem! Nagyon szeret, de nagyon meggondolatlan! Nem... ha Julio nem volna oly gyönge, nagyon veszélyes lenne. Sajnálom; de két-három hónapra távoznia kell Madridból, hogy senki ne tudja, hova: mikor visszatér, bele kell nyugodnia. Nem: hiszem én szeretni fogom őt azután is. Ez lesz a legjobb; egy időre el kell veszítenem a szemem elől. Nagy feladat lesz meggyőzni őt... de meg fogom győzni. Eleinte mily dühösség! mily fenyegetések! Nyomban rá, mily rimánkodás!... Szegény Julio! S a vége mindig az, hogy engedelmeskedik. (Gonoszúl mosolyogva.)

MÁSODIK JELENET.

Enriqueta, doña Concepción, don Lorenzo és *don Justo.*
Enriqueta egy székre ül s ott marad szerény, elmélyedő arczkifejezésssel.
A többiek jobbról jönnek.

CONCEP. Enriqueta, kedves lányom, mit csinálsz itt egyedül?

ENR. Semmit. Gondolkozom. (igen szomorúan.)

CONCEP. Min gondolkozol, gyermekem?

ENR. Az jutott eszembe, mi lenne belőlem ön nélkül?

CONCEP. Hallják?

ENR. Ha ön eltaszítana, ha ön elhagyna engemet!

CONCEP. Ne beszélj ilyeneket!... Igazán megharagszom.! Angyali kedvesség! (A többiekhez.)

JUSTO. Úgy van!... úgy van!

LOR. Ah, Enriqueta! a világi javakból nem jut mindenkinek egyenlően. Mi a kitagadottak közül valók vagyunk.

CONCEP. Ő nem: nem, uram. Őt én nagyon, egész szivemből szeretem. És igen nagyon szereti őt Fernando is. Fernando komoly, kimért, nem igen lobbanékony, de azért nagyon szereti őt. Úgy-e bár, don Justo?

JUSTO. Igen nagyon!

CONCEP. (Enriquetához.) Te is úgy hiszed?

ENR. Igen, asszonyom: jobban szeret, hogysem érdemelném. Én, mi vagyok én, hogy bírjam szerelmét és viselhessem az ő nevét? (Szerényen és szomorúan.)

CONCEP. Eh, tulságos szerénység! Te mindazt nagyon megérdemled.

LOR. És mégis itt hagyják egyedül, mint a halvány hold halavány sugarát, az éjtszakában...

JUSTO. (Kiegészítve don Lorenzo szavait.) A halavány éjtszakában!

CONCEP. Azt hittem, hogy Julióval voltál.

ENR. Julióval? Nem; nem láttam. De igaz, most jut eszembe, volt itt, két-három szót váltottunk és aztán elment a terrász felé, Matilde után. (Természetességet és közönyt színlelve.)

LOR. (Don Justóhoz.) Nos, mit mondtam? (Doña Concepciónhoz.) Minden áron beszélnünk kell. Ez már lelkiismeretbe vágó dolog. (Don Justóhoz, szintén halk hangon.) Don Justo, nekünk hármunknak lesz valami megbeszélni valónk.

CONCEP. Miért nem mégy hozzájok, Enriqueta?

ENR. És ha alkalmatlan leszek nekik? és ha nem szivesen látnak?

CONCEP. Te nem vagy alkalmatlan sehol, angyalom. Különben is, nem illő, hogy ők ketten magokra legyenek.

ENR. Ha ő miattok van, jó. (Fölkelve, hogy távozzék.) Itt vártam, ha tán Fernando jönne... de nem jött. (Szomorúan.)

CONCEP. Majd jön... jön mindjárt hozzátok.

ENR. Tehát a viszontlátásig... de tudom, hogy csak zavarom őket. (Lassan kimegy a terrász bal oldalán.)

HARMADIK JELENET.

Doña Concepción, don Lorenzo és *don Justo.*

CONCEPCIÓN. (Tekintetével követve őt.) Igazi drága-gyöngy!

JUSTO. Árván - gyöngyház nélkül.

LOR. Elrejtőzve a tengeri algák között. Így vagyunk sokan.

JUSTO. Ember, ön is drága-gyöngy?

LOR. Nem a gyöngyre értem, sem a gyöngyházra; az algákra, s különösen a tengerre vonatkozólag mondottam: én már is fuldoklom az élet tengerében!

JUSTO. Nos, ha rheumában szenved, többet használ egy fürdő abban az algás tengeri vízben, mint Ceylonnak minden gyöngye és gyöngyháza együtt véve.

LOR. Ha rheumában szenvedek? Mi az, a miben én ne szenvednék! Ezelőtt valami tizenöt évvel... (Egy hosszú történet elbeszéléséhez készülve.)

JUSTO. Nem akarja, hogy megbeszéljük azt a dolgot, a miről velünk szólnia kell? (Megijedve félbeszakítva őt.)

LOR. Ah, igen! Nagyon kényes, nagyon komoly tárgy; lelkiismeretbe vágó dolog: kételkedem, és habozom, és félek.

CONCEP. De hát miről van szó, don Lorenzo?

JUSTO. Miről? és kiről?

LOR. Enriquetáról és más valakiről.

JUSTO. Igen: már kaptunk öntől néhány barátságos figyelmeztetést. Hogy Fernando egyre szerelmesebb lesz Matildéba, hogy veszélyben forog Enriqueta jövője, és veszélyben forog e ház békessége.

CONCEP. Igen, ezt már hallottuk öntől.

LOR. Nem ez az, nem ez: sokkal komolyabb dolog. De félek, önök még azt képzelhetik, hogy ellenszenv vezérel - Matilde iránt; hogy haragot táplálok ellene közönye miatt... Pedig Isten látja lelkemet...!

CONCEP. Ne féljen semmitől: tudjuk, hogy ön jámbor ember!

LOR. Jámbor! jámbor! Asszonyom, hisz ez csaknem annyit tesz, mintha azt mondaná, hogy én szegény ördög vagyok!

JUSTO. Nem, jó ember; az annyit jelent, hogy ön érdemes, tekintélyes férfiú: igazi lovag!

CONCEP. Teljesen úgy van. De hát végezzen.

LOR. Nagyon köszönöm. De hát kétség támadhatna, mert én oly szerencsétlen vagyok, hogy balul itélik meg minden lépésemet. Azt lehetne gyanítani, hogy én nemtelen kémkedésre, aljas boszuállásra, tisztességtelen árulkodásra vetemedtem: pedig nem úgy van! nem úgy van! Őseimnek a lelki üdvösségére esküszöm, hogy nem volt kémkedés, nem volt az.

JUSTO. De hát végezzen, az egekre! Azoknak a jámbor lelkeknek az emlékére...! mert azokat lehet így nevezni, a nélkül, hogy megsértődjenek.

LOR. Már nyolcz napja, hogy az eszemben forgatom. Az imént már készültem megmondani, midőn don Justo és Fernando beléptek.

JUSTO. Mondja meg hát most, most csak én vagyok itt, és nincs itt Fernando. (Türelmetlenül, csaknem haragosan.)

CONCEP. Igen, halljuk hát, don Lorenzo.

LOR. (Ünnepélyesen és titokzatosan.) Asszonyom, ön némelykor, napközben vagy este, különösen estefelé, egyedül engedi kimenni Matildét és Enriquetát.

CONCEP. Ah! soha, don Lorenzo! Soha! Két hajadon leányt! Matilde szerette volna divatba hozni ezt a szokást, mert hogy atyja mellett, Amerikában nevelkedett, valósággal rajong a függetlenségért. Csakhogy az én házamban az ilyen divat lehetetlen.

LOR. De hát, mindamellett...

CONCEP. Én mindig nem mehetek velök. És nekik vannak barátnőik, a kiket meglátogatnak; vásárolni valójok; néha egy kis segítséget visznek az öreg Petrának, házunk régi cselédjének, a ki, szegény, magával is jótehetetlen: szóval a mi dolgok épen előadódnak. De magokban: nem, uram. Miss Fannyval, a nevelőnővel mennek, egy élemedett korú, jellemes és tiszteletreméltó hölgy társaságában.

LOR. Doña Concepción, ne bízzék a nevelőnőkben; nem mondom, vannak közöttök igen tiszteletreméltók: de vannak ám... vannak... Az én szerencsétlenségeimnek a kezdete, ha ugyan volt kezdetök, szintén egy nevelőnőtől ered: ő miatta szakított velem az atyám, nőül vette őt, és ő ajándékozott meg engem az én két féltestvéremmel. Az angyalkákkal!

CONCEP. Az Istenért, don Lorenzo. Miss Fanny az én koromban van; nem, sokkal idősebb nálam.

LOR. Doña Concepción, az élet komédia, s a ki az úrnő független szerepére már nem válik be, használható, mint az úrnő bizalmasa, mellékszerepekre.

JUSTO. De hát nem akar végre a dologra térni?

LOR. Azonnal, uram, ámbár nehezemre esik! (Titokzatosan.) Én egynehányszor követtem az utczán a két fiatal hölgyet és az öreg Misst. Mentem utánok, mert az aczél megy a mágnes után, és sok ideig Matilde volt, és még most is ő a mágnese ennek az aczélnak. Titokteljes vonzás!...

CONCEP. És aztán?

LOR. Követve őket - több nappal ezelőtt láttam, hogy a kocsi, egy bérkocsi, mely hármójukat vitte Petra lakásához, visszatérve s a saroknál, a hol én természettől való bátortalanságomnál fogva hátramaradtam, befordulva: már csak kettőt hozott. A harmadik kétségkívül ott maradt a szegény betege társaságában. Ugy-e bár?

JUSTO. És ki volt az a kettő?

LOR. Azt nem láthattam: késő este volt; és én... melyik csapás nem jutott volna nekem osztályrészemül! rövidlátó vagyok... Két alakot tudtam kivenni a kocsiban, két fekete ruhát, két fátyolt... de semmi egyebet... úgy hogy nem tudom, melyik kettő volt.

CONCEP. Én igen. Ki maradt volna más egy szegény beteg öregasszony oldalánál, mint Enriqueta? Ez az angyali jóság!

LOR. Én is ő reá gondoltam.

CONCEP. És tovább? Mert eddig nem látok semmi nyugtalanítót. Miss Fanny és Matilde bizonyosan valamit vásárolni mentek, és előre siettek, nehogy bezárják az üzleteket, mielőtt odaérnének.

JUSTO. Világos.

LOR. Nem, uram; nem olyan világos. Kocsiba ugorva követtem én a másik kocsit. De megjegyzem, hogy nem volt kémkedés!...

JUSTO. Nem, uram! Tudjuk! Meg vagyunk győződve! Folytassa csak.

LOR. Az ő kocsijok megállt. Mit gondolnak önök, hogy hol állt meg?

CONCEP. Hol?

LOR. Nos tehát: egy háznak a kapuja előtt. (Diadalmas tekintettel.)

JUSTO. Természetesen.

LOR. És ebben a házban, ennek a háznak egy igen csinos földszinti szobájában lakik valaki.

CONCEP. Kicsoda?

LOR. Nem találják ki? (Szünet.) Julio!

CONCEP. Mit beszél ön?

JUSTO. Az ördögbe!

LOR. Én leszálltam; a kocsit elbocsátottam s köpenyembe jól beburkolózva s élesen figyelő szemmel közvetlen közelébe léptem az ő kocsijoknak, és már nem volt benne más, csak Miss Fanny. A másik bement Julióhoz.

JUSTO. Don Lorenzo!

CONCEP. De don Lorenzo!

JUSTO. Én kővé válok a bámulattól!

CONCEP. Én mindjárt meghalok!

JUSTO. De hát, ki volt?

CONCEP. És ön megvárta, míg kijött Matilde?

JUSTO. Lassabban! Míg kijött... *a másik.*

CONCEP. Csak lassan! A másik Matilde volt.

JUSTO. Doña Concepción!

CONCEP. Don Justo!

LOR. Én nem vártam semmire és senkire. A miss kihajolt a kocsi ablakán... féltem, hogy megismer és távoztam.

JUSTO. Lehetetlen! Lehetetlen!

CONCEP. Istenem mily kellemetlenség! Mily gyalázat!

JUSTO. Itt jön ő.

CONCEP. Látni se akarom! Megyek! Jézus! Jézus!

JUSTO. Megyünk mindnyájan. De ön jöjjön velünk, mert ez a dolog ennyiben nem maradhat. (Don Lorenzóhoz.)

LOR. Rendelkezésökre állok.

CONCEP. Az én öltöző szobámba. Ő!... ő!... Persze, hogy ő!

JUSTO. Asszonyom, még nem lehet tudni...

LOR. Bár lehetne!

CONCEP. Minő szégyen!... Uram, Istenem, minő szégyen!... (A jobboldali ajtón el.)

NEGYEDIK JELENET

Matilde és Fernando.
Egészen bealkonyodik. Egyre kevesebb világosság.

MAT. Mennek, mintha futnának előlem!... miért? Ő meg, mint a kisértés, mindenütt a nyomdokomban! Ha világos van, látom: ha nincs világosság, magam előtt képzelem őt.

FERN. Matilde! Matilde!

MAT. Mi az?

FERN. Úgy látom, ön kerül engem.

MAT. Én? miért? Nem: ne higyje azt.

FERN. Sohasem beszélhetünk.

MAT. Egész nap beszélgetünk. Ön keveset jár ki, én úgyszólván soha sem megyek ki és így folyvást látjuk egymást.

FERN. Igen; az egész világ előtt.

MAT. És az?

FERN. Semmi.

MAT. E szerint...

FERN. Semmi. (Matilde menni készül.) Ne menjen el. Kérem önt. Nem akarja, hogy beszéljünk? Nem fogunk beszélni. De legalább hadd lássam önt.

MAT. Izlés! (Tréfára véve a dolgot.)

FERN. Őrültség!

MAT. Nekem is úgy tetszik.

FERN. Matilde! (Hozzá közeledve.)

MAT. Jelen! (Nevetve.)

FERN. Hiába igyekszik közönyt mutatni, tréfálózni: a hangja reszket. És hiába néma az ajka: érzem a sóvárgó lélekzetét.

MAT. Az Istenért!... Mi nem jut önnek az eszébe!

FERN. Önnek nagyon éles esze van.

MAT. Köszönet!

FERN. És gyors felfogása.

MAT. Újra köszönet!

FERN. Ön érti, mit akarok mondani.

MAT. Önmagamat sem értem, hogy érteném hát önt?

FERN.. (Hozzá közeledve és határozott hangon.) Ön érti, hogy szeretem önt egész lelkemmel. Egy buzgó léleknek az áhitatával, egy esztelennek az őrjöngésével!

MAT. Elég!... Ne többet! ne többet! Tovább nem hallgatom! (El akar menni, de Fernando visszatartja.)

FERN. Elkezdettem: be kell fejeznem!

MAT. Sötétben vagyunk, és ön nem látja az arczomat. Ez legyen mentsége.

FERN. Igen; tudom. Vagy a szégyen pírja borítja, vagy sápadt a fölháborodástól. De ha az öröm tüzétől égne: mily öröm volna az én rám nézve!

MAT. Ön tehát fölteszi rólam, hogy én egy cselszövő kalandornő vagyok! hogy az vagyok e házban, a mi a vipera a mellen, mely meleget ád neki! Csakhogy ilyen szavakat nem lehet egy nőnek a legmélyebb megvetés nélkül arczába vágni! Ön kedveskedni akar nekem, és sérteget! Czirógatni akar, és arczul csap! Csakhogy én ezt nem érdemlem! és én ezt nem tűröm! (Sírva fakad. Szünet.) Ön nem válaszol? ön még egy mentegetődzésre, egy magyarázatra sem tart érdemesnek? Oly mélyen sülyedtem!

FERN. Ha ön meg nem ért, minek beszéljek?

MAT. De ön, mit gondol felőlem? Rossznak, vagy jónak tart ön engem?

FERN. Mit törődöm én azzal!

MAT. Fernando!

FERN. Hallgasson meg. Minden ember jó is, meg rossz is egy ugyanazon időben. Jó némelyekre, rossz másokra nézve. A gyilkos, a rabló rossz az áldozatra nézve; de még ő is jó az áldozat kutyájára, mert konczot vet neki, és a kutya nem harapja meg gazdája gyilkosát, hanem a kezét nyalja a czirógatásért. Mit bánnám én, ha ön az egész világgal rossz volna is, ha nekem azt mondaná: szeretlek!

MAT. Hallgasson, az Istenre kérem! Így csak az beszélhet, a ki eszét vesztette.

FERN. Tehát elvesztettem. Szeret ön engem? (Szerelmes kétségbeeséssel.)

MAT. (Némileg megtörve.) Igen... szeretem önt, mint egy igaz barátot, mint testvért, mint egy igen jó, igen nemes lelkű embert, a ki bennünk önkénytelenül is rokonszenvet ébreszt. Én mély vonzalmat... (Magát visszatartva.) és mély tiszteletet érzek ön iránt.

FERN. Tiszteletet érez! Tiszteletet én irántam! (Kétségbeesett haraggal.) A tisztelet, ez a boszantó, képmutató akadály, ez az epéből, méregből épült választófal, kigúnyolása az életnek, arczulcsapása a szerelemnek! Nem; ne tiszteljen engem, Matilde. Sértegessen, bántalmazzon, mint a hogy a köznépnél szokása a megsértett szeretőnek. Karmolja le az arczomat,

köpjön a szemem közé! A tisztelet: az hazugság! a szerelem: az az igazság! (Feléje közeledve.)

MAT. Fernando! (Visszahúzódva.)

FERN. Bocsásson meg: nem tudom, mit beszélek. Bocsánat, Matilde! Bocsánat! (Alázatos hangon.)

MAT. Ön tőlem bocsánatot kér! Nem: annyit nem érdemlek.

FERN. Hát hallgasson meg harag nélkül. Szeret engem egy kevéssé!? Nem mondom, hogy nagyon; csak egy kicsikét; jobban mint a többieket; úgy, hogy másokkal szemben megkülönböztet és rám gondol néha-néha.

MAT. (New tudva magán uralkodni.) Mindig!

FERN. Matilde!

MAT. Nem: ez csak egy kifejezése az érzelem túlzásának. Mindig nem lehet. Ön tudja, hogy nem lehet. Fernando, én szeretném, hogy ön boldog legyen, nagyon boldog; a mint joga van hozzá, hogy az legyen.

FERN. Nos, az én boldogságom...

MAT. Az, hogy engedelmeskedik édes anyjának, nőül veszi Enriquetát és engem elfelejt... Nem; elfeledni engem: azt nem! (A szenvedély kitörésével.)

FERN. Feleljen erre. Ha Enriqueta nem volna, sem önnek semmiféle képzelt tartozása vele szemben; ha nem volna hálára és engedelmességre kötelezve anyám iránt; ha tehát lelkiismeretét nem lázítaná föl az a gondolat, hogy csak azért jött e házba, hogy jótevőjének terveit halomra döntse; ha egyedül állnánk a világban, kötelékektől, ígéretektől és aggályoktól menten, és én így szólanék önhöz: «Szeretlek, akarsz-e nőmmé lenni?» mit válaszolna?

MAT. Igen... ha...

FERN. Végre!... végre tehát!... enyém!

MAT. Nem úgy! Azt akartam mondani: ha nem volna valóság az, a mi van, sem Enriqueta, sem az ön édes anyja, sem az én kötelességeim, sem az önéi: ha semmi sem volna úgy, mint a hogy van... akkor... akkor... De ez üres fecsegés, mert akkor, mit tudom én, hogy mi történnék! Talán én szeretném önt őrjöngő szerelemmel, ön meg gyűlölne engem! Nem! Elég az őrjöngésből! Hagyjon engem, a szent Szűzre kérem! (El akar menni, de Fernando ismét visszatartja.)

FERN. Nem; még ne. És ha én Enriquetát nőül véve, nagyon boldogtalan lennék, mit tartana ön előbbrevalónak: teljesíteni azokat a kötelességeket, melyekről szóltunk, ha mindjárt az én kétségbeesésem árán is, vagy megszegni őket az én boldogságomért? Erre kell önnek felelnie: mily ostoba is voltam, hogy nem mindjárt ezt kérdeztem! Akkor?

MAT. De mit akar ön mondani? Hogy Enriqueta...?

FERN. Igen: hogy én őt nem szeretném, sem ő nem szeretne engem; hogy rossz, hűtlen, képmutató volna... szegény teremtés! jól tudom, hogy nem az: csak föltevés. Hogy vele egybekelve, kétségbeesés és gyalázat várna rám: ebben az esetben, szakítana ön mindennel, s hogy megmentsen engem, kész volna föláldozni a többieket?

MAT. Azért, hogy önt megmentsem, hogy ön boldog lehessen, kész vagyok mindenre, oda adok mindent: az életemet, az üdvösségemet! Ha ez az eset bekövetkezik, akkor meg fogja látni, mire képes Matilde! Önért, Fernando! Önért! (Őrjöngő szenvedélylyel.)

FERN. Matilde!

MAT. (Uralkodva magán.) Nyugalom! nyugalom! ha az az eset bekövetkezik; addig nem. És az nem fog bekövetkezni soha! Egyelőre tehát, ha ön meg nem szűnik az ostromlással, ebből a házból távozni fogok.

FERN. Hova?

MAT. Nem tudom. A hol nem gyötörnek, a hol kétségbeesésbe, őrültségbe nem kergetnek!

ÖTÖDIK JELENET.

Matilde, Fernando és *don Justo.*
Már teljesen besötétedett.

JUSTO. Ide, gyorsan! (Mérges hangon és egy csengetyűt megnyomva.)

FERN. Ki az?

JUSTO. Én.

MAT. Don Justo!

SZOLGA. Mit parancsolnak?

JUSTO. Világosságot!

FERN. (Izgatottságán uralkodni törekedve.) Ah! Ön az, don Justo?...

JUSTO. Igen, don Justo, a ki nem lát jól, pedig látni akar.

FERN. Semmi sem méltányosabb, mint don Justo kivánsága.

JUSTO. Azt gondolom. (Belép egy szolga karos gyertyatartókkal, vagy meggyújtja a villamos lámpákat.)

FERN. Nos tehát, most már világos van.

JUSTO. Anyád bágyadtnak érzi magát, visszavonult a szobájába. Azt kivánja, hogy menj, mulattasd Enriquetát, Juliót és don Lorenzót.

FERN. Megyek tehát. A viszontlátásig! (Matildéhoz halkan.) Gyötörni foglak és kétségbeejteni... míg eszedet nem veszted!

MAT. (Szintén halkan.) Akkor beváltom a fenyegetésemet!

JUSTO. Még sem mégy?

FERN. Igen, uram; megyek. (Jobbra el.)

HATODIK JELENET.

Matilde és *don Justo.*

JUSTO. (Matildéhoz közeledve, kezeit megfogva és erősen a szeme közé nézve.) Nézz meg jól.

MAT. (Mosolyogni törekedve.) Miért ne?

JUSTO. Ostoba vagyok! Határtalanúl ostoba!

MAT. Igen? Ez újság, don Justo! És hogy tudódott ki? Tehát ostoba?

JUSTO. Sem több, sem kevesebb. Nézd csak. Én nekem, az én éveimmel, az én ravaszságommal, az én tapasztalásommal, az én tudományommal: mint egy nyitott könyvből, úgy kellene olvasni tudnom egy fiatal leánynak az arczából; nem igaz? Nos, és nem tudok olvasni; vagy rosszul olvasok, vagy épen az ellenkezőjét olvasom ki. (Folytonosan s egész közelről nézve őt.)

MAT. Miért mondja ön ezt?

JUSTO. Mert én ezen a homlokon nem olvasok mást, mint tisztaságot, erélyességet és akaratot a jóra; szenvedélyeket is, igen, de nemes és tiszteletreméltó szenvedélyeket.

MAT. (Elválva és hátralépve don Justótól, a ki egy pillanatra sem szünt meg őt erősen szemlélni.) Don Justo! (Méltósággal és haraggal.)

JUSTO. Durva és kiméletlen vagyok, úgy-e bár? Lásd: a kik nekem közönyösök, azoknak soha sem mondom meg az igazságot: jelentéktelen, közönséges lényeknél mit nyerek az őszinteségemmel? De kik érdemesek rá, vagy legalább azt hiszem rólok, azoknak mindig megmondom, a mit gondolok, bármily kellemetlen legyen. Ha egy cserépedényre ráütünk: összetörik. Ha az érczre ráütünk: a hangjából ismerjük meg tisztaságát.

MAT. Én nem tudok semmit, sem önt nem értem.

JUSTO. Matilde, rád nézve elérkezett a megpróbáltatás pillanata. Ellened tör az egész világ, vagy a rágalom, vagy az igazság fegyverével: védelmezd magadat. Ha megérdemled, segítségedre leszek. Ha nem érdemled, mily szomorúság, mily csalódás volna az!

MAT. Mindegyre kevésbbé értem önt.

JUSTO. Igen; de én tudom, mit beszélek. Előbb azt mondtam neked: «Lemondás, béketűrés!» Most azt mondom: «Küzdelem!» Egy emberi lény feláldozhatja a boldogságát: nem kell, hogy feláldozza a becsületét. Én legalább így gondolom.

MAT. A becsületet! Végezzen, az Isten szent nevére!

JUSTO. Csak nyugodtan. Nem akarom, hogy túlhajtott kötelességérzetből, ok nélkül legyőzesd magadat. Igen: vannak tartozásaid Enriquetával szemben atyád miatt; de Enriqueta szüleinek is voltak veled szemben. Mindenkinek a magáét. Nem akarlak, kezed-lábad összekötözve, mint áldozati bárányt az oltárra hurczolni. Bátorságot akarok beléd önteni, ha szükséged van rá; erélyt akarok neked kölcsönözni, ha nem volna benned elegendő. Hallgass rám. Az az asszony, a kiről az imént beszéltél, anyád volt.

MAT. Igazam volt tehát! Istenem!... Istenem!...

JUSTO. Egyszerű, szegény nő volt; de volt egy időszak, a mikor atyád őt szerette és nőül vette volna. Enriqueta szülei, a kik akkor benső barátságban voltak atyáddal, megakadályozták; mint mondani szokás: kiverték a fejéből.

MAT. Ah!... Hogyan? Miért?

JUSTO. Miért? Anyád alacsony származása miatt. Hogyan? Tanácsolgattak neki, a nyakára jártak, nevetségessé tették... míg végre megakadályozták. Úgy, hogy rosszat rosszal: ki vagytok fizetve mindketten.

MAT. (Növekvő haraggal és kétségbeeséssel.) Nem: én nem vagyok kifizetve! Ő miattok halt meg anyám a nélkül, hogy nekem egy csókot adott volna! Ő miattok élt a leány fényben-pompában és az anya sötét nyomorban! Ő miattok vittek engem a vasúton, miközben egy

asszony ott maradt a perronon, keresve és nem látva meg a leányát, az örökre távozót! Ő miattok nincs az a leány annak az anyának a karjai között; sem görcsösen egymást tördelő kezeit nem választhatja el; sem nedves szemeit nem csókolhatja: nem csókolta meg a halál órájában sem; azt sem tudja, teste mely darab földben porladozik; még csak azt sem mondhatja meg, hogy milyen volt az édes anyja, mert kendője eltakarta fejét és kendőjének sarkai elfödték arcát, miközben velök könnyeit szárítgatta! Nem; nem vagyok kifizetve! Volt okom, gyűlölni Enriquetát! (Szünet. A szofára hanyatlik, kimerülve a szenvedély kitörésétől.)

JUSTO. Így már nem fogsz lemondani az önvédelemről, sem kötelességérzetből, sem önfeláldozásból; most már egyenlő ellenfelek vagytok: Enriqueta és te. És most, bukjék el, a kinek el kell buknia, és emelje fel a homlokát, a kinek föl kell emelnie. (Szünet.)

MAT. Anyám! Szegény édes anyám! (Ülve és sírva.)

JUSTO. Az már elmúlt. Most más feladat vár reánk. Rajta, fogjunk hozzá! Hagyd a halált! Az élet hív! A küzdelem kezdődik! Nos hát, figyelj reám! (Fölrázva őt, hogy figyeljen.)

MAT. Mit érdekel most már mindez engem!

JUSTO. Nagyon is érdekel. Akarod, hogy ebből a házból megbélyegezve kitaszítsanak?

MAT. Engem? (Fejét borzalommal és fölháborodással fölemelve.) Engem kitaszítsanak?

JUSTO. Akarod, hogy Fernando megvessen, mint a legutolsó nőszemélyt?

MAT. Engem? Ő! Megvetni engem! (Fölállva.)

JUSTO. Igen.

MAT. Miért?

JUSTO. A miért megvetnélek én, a miért megvetne mindenki.

MAT. De mi ez? Mit akar ön mondani?

JUSTO. Van, a ki azt állítja, hogy nemcsak Fernandót igyekszel magadhoz bilincselni, hanem Julióval is szerelmeskedel.

MAT. Én! Oh, mily bárgyuság! Jézusom, mily bárgyuság! (Közönyös megvetéssel.)

JUSTO. Mindig körűled van, mindig nyomodban jár. Mindenkinek feltünt. Sokat beszéltek együtt, magatokban.

MAT. Igaz, de én nem vagyok hibás. Ő közeledik hozzám, mint a hogy közeledik don Lorenzo. Ez az egész história nevetséges!

JUSTO. Nem nevetséges, hanem szomorú.

MAT. Nem szomorú: boszantó, alkalmatlan, de jelentéktelen. Ne is beszéljünk többet róla!

JUSTO. Kell! És rosszúl teszed, ha ki akarsz térni előle. (A bizalmatlanság kifejezésével.)

MAT. De hát mi a czélja...?

JUSTO. Megtudni az igazságot.

MAT. Hiszen már tudja ön, hogy nem igaz.

JUSTO. Azt mondják... nem: erősítik, tényekkel erősítik...

MAT. Mit?

JUSTO. Hogy Julio neked szeretőd.

MAT. Jó: most is csak azt felelem, a mit előbb mondtam önnek, hogy nem, hogy nem, hogy képtelenség, hogy nevetséges, hogy ez eszébe sem juthat senkinek sem... (A nélkül, hogy don Justo szándékát, czélját értené.)

JUSTO. Nem elég, hogy tagadd, bizonyítsd!

MAT. Don Justo!

JUSTO. (Közelebb lépve hozzá, halk hangon.) Néha-néha szoktatok elmenni hazulról magatokban: Fanny, Enriqueta és te.

MAT. Igen, uram. És aztán?

JUSTO. Mentek, teszem fel, megnézni a szegény Petrát.

MAT. Úgy van.

JUSTO. S közületek egyik ott marad a beteggel, és a másik elmegy Miss Fannyval.

MAT. Jó, mindez igaz.

JUSTO. Ki marad ott, és ki megy el?

MAT. Egyszer Enriqueta, máskor én.

JUSTO. Nos tehát, van, a ki azt állítja, hogy mikor te mégy el, megfeledkezve a női tisztességről, és megfeledkezve jó hírnevedről, egy szabad személy módjára osonsz be Julio lakására. Ime, kimondtam!

MAT. Én!... Hogyan!... Mit mond ön?... Ah! nem: elég, elég! Ilyet ne mondjon! Ezt én nem hallgatom! (El akar menni, de don Justo visszatartja.)

JUSTO. Felháborít?... Tagadod? Akkor Enriqueta az, mert kettőtök közül az egyik jár Juliohoz: az bizonyos.

MAT. Ő! (Borzalommal.) Enriqueta!... Istenem! Mily szégyen! Mily szerencsétlenség!... Nem igaz! nem igaz! Én védem őt! Én megvédem őt!

JUSTO. És ki véd meg téged?

MAT. Én nem szorulok mások védelmére, sem magam nem védem magamat. Megyek a magam útján: oda se nézek, hogy kit tiprok el! És a rágalom, ha még akkora volna is, belefulladna az én megvetésembe, a mely még nagyobb.

JUSTO. Rossz útat választottál. A szavak nem elegendők. Bizonyítékokat!

MAT. Keresse ön, ha önt érdeklik: engem nem.

JUSTO. Tehát mit szándékozol tenni?

MAT. Védelmezni Enriquetát: a mit kell.

JUSTO. Tehát védd meg: itt jön. (Félre.) Komédia ez, vagy valóság? Fönséges-e, vagy ravasz?

HETEDIK JELENET.

Matilde, don Justo és Enriqueta; később *Fernando* és *don Lorenzo.*

MAT. De, ha igaz volna! Átkozott kételkedés! Ah! Megtudom még ma este. Enriqueta! Enriqueta! Nem!... Félre, hitvány gondolat! Félre, te aljas gyűlölködés! (A belépő Enriqueta elé szaladva és őt átkarolva.) Enriqueta!

ENR. Mi bajod? (Meglepetve és gyanakodva.)

MAT. Kell, hogy nagyon szeresselek! nagyon!... de igen nagyon!

ENR. Nagyon halavány vagy!

MAT. Te is!

JUSTO. Halványok vagytok mindketten.

MAT. Akarod, hogy megcsókoljalak? hadd látom, piros lesz-e tőle az orcád?

ENR. Én is téged! Mert a te tragikus arczodnak is szüksége van egy kis pirosságra.

JUSTO. Melyik a Krisztus? Melyik a Judás?

LOR. Hogy szeretik egymást!

JUSTO. Nagyon!

FERN. Mily bájos csoport!

HARMADIK FELVONÁS.

Ugyanaz a színhely, mint a két első felvonásban.

ELSŐ JELENET.

Doña Concepción és *don Justo.*

CONCEP. Az ön tanácsára van szükségem, don Justo.

JUSTO. Nem vagyok én arra való, hogy tanácsoljak; nem vehetik nekem hasznomat semmiben sem.

CONCEP. Ön nagyon sokat tud, ismeri a világot; csak az arczába kell, hogy nézzen valakinek és azonnal kitalálja a gondolatát.

JUSTO. Ön zavarba hoz engem, doña Concepción; de nagyon is sokra becsüli az én emberismeretemet.

CONCEP. Menjen! menjen! Ha azzal, a mit életében összetanúlt, don Justo, nem tudná, mi forog egy fiatal leány fejében: ugyan szépen volnánk!

JUSTO. Igaz, asszonyom, eleget tanultam, de könyvekből: és a könyvekben minden oly világos! oly rendszeres! A sorok egyenes vonalban, a betűk szép rendben egymás mellett; a hol vesszőnek kell lennie, vessző, a hol pontnak, pont. Ámde egy fejben, s főleg egy női fejben, próbálja kinyomozni, hol vannak a vesszők, és mindenek fölött, hogy hol vannak a pontok! Nincs azokban semmi ortographia, doña Concepción!

CONCEP. Nekem hiába mondja: ön, ha kell, az ördögnek a haja szálait is megszámlálja.

JUSTO. Igen, asszonyom: meg tudom számlálni az ördögnek a haját, két-három szálnyi különbséggel; ki tudom számítani a nap súlyát - legföljebb egy-két grammnyi tévedéssel; megmérem bármelyik csillagnak a távolságát földünktől, és nem fogok hibázni egy centimétert. De ha egy kedves női arczba tekintek, nem vagyok képes megkülönböztetni, vajon az az eszme, mely azokból a szemekből kisugárzik: az ég isteni világával ragyog-e felém, vagy a lidércztűz kárhozatos fényével, mely rothadó szervezetek fölött játszadozik.

CONCEP. Ezt csak a szerénység mondatja önnel; átlátja ön nagyon jól, kit milyen szándék vezérel.

JUSTO. Nem, asszonyom: száz eset közül százkétszer tévedek. Ha nem hiszi, itt van mindjárt a bizonyíték. Én mindig azt gondoltam, hogy Matilde a szűziességnek, a női méltóságnak és a jellemszilárdságnak csodálandó mintaképe. Szenvedélyes, igen; de nemes szenvedélyekkel.

CONCEP. De, uramfia! csak nem hiszi még most is, hogy az a Matilde egy ártatlan galamb?

JUSTO. Eddig hittem, most kételkedem.

CONCEP. Nézzük a tényeket. Üljön mellém és hallgasson meg részrehajlás nélkül.

JUSTO. Itt vagyok; hallgatom. (Doña Concepción mellé ülve.)

CONCEP. Nem tünt-e fel mindenkinek, mily kitartással kereste Julio Matilde társaságát?

JUSTO. Igen, asszonyom.

CONCEP. Kihez közeledett inkább: Enriquetához, vagy Matildéhoz?

JUSTO. Matildéhoz.

CONCEP. Jó. Ön azt hiszi, hogy don Lorenzo maga találta ki azt a szomorú történetet, melyet velünk közölt? Annyira gonosz don Lorenzo? Foglalkozása: a rágalmazás?

JUSTO. Nem asszonyom. Nem viszi rá a lelke, hogy valakinek kárt tegyen; de az kitelik tőle, hogy másnak a kárán örüljön. Nem tettleges katonája, de tartalékosa a gonoszságnak.

CONCEP. Ah! mily makacs!... De folytatom: meg akarom őrizni nyugalmamat. Adott önnek Matilde kielégítő magyarázatot?

JUSTO. Nem adott.

CONCEP. Természetes. És midőn a minap este a bánattól lesújtva, visszavonultam szobámba, nem használta-e fel az alkalmat ez a leány, hogy engedélyt kérjen Fernandótól? és nem mentek-e meglátogatni Petrát, ők hárman: Fanny, Enriqueta és Matilde? és nem ment-e utánok Julio?

JUSTO. Ez semmit sem bizonyít: hárman voltak.

CONCEP. Nem bizonyít? Kitől eredt a dolog? Ki sürgelődött leginkább a kimenetelért? Ki hajszolta Fernandót az engedélyért?

JUSTO. (Leverten.) Igaz, Matilde.

CONCEP. Nos tehát. És végre, hiszen nyilvánvaló! Mikor másnap Fannyt elbocsátottam, nem vallott-e meg mindent? Nem adta-e értésemre... nem mondta-e meg egyenesen, hogy Matilde volt a kaland hősnője? Mi kell több?

JUSTO. Erre azt felelhetném önnek: először is, utasítása lehetett Enriquetától; e félét nem egyszer tapasztaltunk.

CONCEP. Don Justo!... Elég, ne folytassa. Már ez is sok!

JUSTO. Azután meg Fanny maga is gondolhatta, hogy kisebb rossz lesz az ön szemében, ha ezt a ballépést nem Enriqueta, hanem Matilde rovására írhatja. Matildénál megvolt a mentség, hogy már nem gyermek, hogy végre is nem az ön családjából való, hogy megszokta az amerikai lányok függetlenségét. És mindebből semmit sem lehetett volna felhozni Enriqueta mellett.

CONCEP. Jó; ne folytassuk: vége a türelmemnek.

JUSTO. Ön tanácsomat kérte.

CONCEP. Most már nincs rá szükségem. Majd lassanként előkészítem Fernandót.

JUSTO. Doña Concepción!...

CONCEP. Nem: már meg is kezdettem. És egy alkalmas pillanatban föltárom előtte az egészet. Megértetem vele, mi fajta nő ez a Matilde és megvetése révén fogom elölni esztelen szerelmét. És Fernando, a milyen nemes és egyenes lélek, meg fogja vetni, ne is kételkedjék, megveti őt.

JUSTO. Ha Matilde megérdemli a megvetést, helyesen cselekszik, ha megveti őt.

CONCEP. Azt hiszem. És hogy egyszerre vége szakadjon, Matilde ebből a házból távozni fog. Nem veszem le róla a kezemet, azt nem teszem; de az én házamban ez a személy nem maradhat.

JUSTO. Ha ez a szegény teremtés ártatlan, mily alávalóságot készül ön - és készülünk mindnyájan elkövetni!

CONCEP. Mily megátalkodott makacsság! Ön még most sincs meggyőződve róla?

JUSTO. Nem is szeretnék! vegye tudomásul! Ellenállok és küzdeni fogok. (Hevesen fölugorva, oly hevesen, a mennyire kora engedi.) Én úgy szerettem őt, esküszöm önnek, mintha tulajdon leányom lett volna; törekedtem őt az önfeláldozásban, a tökéletesség útján, kitartásra serkenteni. Annyi csalódás, annyi nyomorúság után; annyi hitvány lélekkel találkozva, annyi tisztátalan lelkiismeretnek a leheletét érezve; hatvanhat éven keresztül útat nyitva magamnak közönséges, önző emberek tömegében, összehuzódva, hogy hozzám ne érjenek: végre, életem alkonyán, ráakadok, vagy azt hiszem, hogy ráakadtam, egy nemes, tiszta, erős lelkű lényre, a kinek tekintete nem álarcza a léleknek, a kinek kezétől nem kell félnünk, hogy róla szenny ragad ránk és magamban azt gondolom: «Oh! mily vigasztalás, érezni ezt a harmatot homlokomon, mielőtt a föld, beléje bukva, sarával bemocskolná!» És most önök arról akarnak meggyőzni, hogy mindez hazugság! Doña Concepción, ezt nehéz elhinni!

CONCEP. Ön azt képzelte, hogy Matilde egy angyal és most látnia kell, hogy... hogy micsoda! Nos, barátom, a ki rosszúl választott, az ne panaszkodjék.

JUSTO. Hagyjon nekem békét, asszonyom! (Izgatottan.)

CONCEP. Hogyha ön készakarva bezárja a szemét az igazság előtt! Hiszen az is, hogy Julio oly hirtelen elutazott, azt sem tudni hova - mert valóban senki sem tudja - az is mi egyéb, mint Matilde mesterkedése, hogy bűntársát eltávolítsa?

JUSTO. Matildéé vagy - más valakié.

CONCEP. Ne folytassa, mert mindjárt végeztünk egyszer s mindenkorra! (Nagyon izgatottan.)

MÁSODIK JELENET.

Doña Concepción, don Justo, don Lorenzo és egy szolga.

SZOLGA. (Bejelentve.) Don Lorenzo!

CONCEP. Csak jöjjön, jöjjön; ő majd hoz valamit. (Szolga el.)

JUSTO. Hoz valami kellemetlenséget.

LOR. Doña Concepción!... (Üdvözölve.) Szolgája, don Justo.

CONCEP. Kedves barátom. (Nagyon szívesen.)

JUSTO. Jó napot. (Rossz kedvüleg.)

CONCEP. Ön nagyon szomorú arczczal jön. Nemde, don Justo, szomorú arczczal jön don Lorenzo?

JUSTO. (Megnézve don Lorenzót.) A szokott arczával.

LOR. Azért van, mert nagy felelősség nyomta a lelkiismeretemet. Ez az én végzetem: minden felelősség én rám nehezedik!

CONCEP. Hogyan?

LOR. Igen, asszonyom. Én egy szörnyű vádat sújtottam Matilde felé: igazságot szolgáltattam, de itéletet is mondtam; és az itélkezés mindig leveri az itélet kimondóját.

CONCEP. Ön baráti szent kötelességet teljesített velem és családommal szemben.

LOR. Igen, asszonyom; de - hátha tévedtem volna?

JUSTO. Ah! kételyei vannak? (Érdeklődéssel és némi reménnyel közeledve hozzá.)

LOR. Már nincsenek.

CONCEP. Látja? (Don Justóhoz.)

LOR. Kézzel fogható bizonyosságot kerestem, és fájdalom, megtaláltam. Most már nyugodt, de szomorú vagyok.

CONCEP. Tehát megdönthetlen bizonyítékai vannak?

LOR. Megdönthetetlenek. Barátságban vagyok egy családdal, a mely Julio házában lakik... a hol Julio lakott, mert a lovag már elvitorlázott.

CONCEP. És?

LOR. És igyekeztem fölvilágosítást szerezni. Ehhez a családhoz tartozók látták Matildét ezelőtt három nappal, este, Julio házából kijönni. Ismerik őt nagyon jól: nem foroghat fönn semmi kétség. Ha akarja, ön maga is meggyőződhetik. (Doña Concepciónhoz.) És most be fogok számolni önöknek mindenről, a legcsekélyebb részletekig. (Ünnepélyességgel hozzá készülve.) Ezért jövök.

JUSTO. Nem: nekem nem. Én nem akarok tudni semmit. Mende-mondák, pletykák, kémkedések, árulkodások, nekem nincsenek inyemre. Tudom, hogy az élet szövőrámáján nagyon sűrűen keresztezik egymást ezek a dúrva szálak. A léleknek mennyi fájdalma, mennyi csalódása szövődik ezekből a hitványságokból. De én nem akarom hallani az ön beszámolását. (Don Lorenzóhoz.) Sem többet nem akarok tudni a dologról. Számoljon be doña Concepciónnak: nekem ne. Ha el akarja mondani, én megyek.

CONCEP. És ön pártatlannak és igazságosnak tartja magát! (Don Justóhoz.) Azt nem akarja ön, hogy rosszat mondjanak ön előtt Matildéról? Jöjjön, don Lorenzo. Az öltözőmben el fog nekem mondani mindent.)

LOR. Én nem gondolom, hogy don Justó úrral szemben valamit elmulasztottam! Oly szerencsétlen volnék, hogy csakugyan mulasztást követtem volna el?

JUSTO. Nem, uram. Ez a csapás nem sújtja önt: ezt bátran törülheti szerencsétlenségeinek a lajstromából. Nem, uram, mulasztás nem terheli önt: ellenkezőleg! (Czélzással don Lorenzo buzgólkodására.)

LOR. Az más: mert don Justo, én...! (A nélkül, hogy don Justo czélzását megértette volna.)

JUSTO. Igen, uram! Ön!... Ön... Ah! Enriqueta!

HARMADIK JELENET.

Doña Concepción, don Justo és *don Lorenzo; Enriqueta,*
kissé sietve és hátra felé tekintve, belép.

CONCEP. Mi bajod, fiacskám? Egész sápadt vagy.

JUSTO. Úgy tetszik, Enriqueta fut valaki elől. Ki üldözi a félénk őzikét?

ENR. Ő: Matilde. Már így tart három nap óta.

LOR. Azon est óta, nemde, hogy utolszor voltak Petránál?

ENR. Igen, uram. És nem tudom, hogy miért. Hisz épen azon este, mielőtt hazulról elmentünk, olyan kedves volt, olyan szeretetreméltó, mint még soha! igaz, don Justo?

JUSTO. Igen: már emlékszem.

ENR. Hazajöttünk... és... mintha kicserélték volna.

LOR. (Félre, doña Concepciónhoz.) Természetesen: tudja, hogy leleplezték, és irtózik a következményektől.

CONCEP. (Félre.) Ön fején találta a szeget.

JUSTO. És mit mond?

ENR. Semmit. Csak folyton, nyomomban jár, csak néz és néz órák hosszat. Úgy látszik, valamit mondani akar... és nem szól semmit.

CONCEP. (Félre, don Lorenzóhoz.) Úgy lesz, hogy szeretne mindent megvallani Enriquetának; tanácsot kérni tőle és pártfogását kérni... és habozik, és fél, és szégyelli magát.

LOR. (Doña Concepciónhoz) Most meg ön találta fején a szeget.

CONCEP. (Félre, don Lorenzóhoz.) Ön is, én is, mindketten fején találtuk.

ERN. Ah! anyám, én félek Matildétól!

CONCEP. Ne félj, báránykám; nem vagyunk-e itt, hogy megvédelmezzünk?

JUSTO. Tudod, mit kellene tenned? Szembe szállni a veszélylyel, elébe menni és azt mondani neki: «itt vagyok, mit akarsz?» És lássuk, mit akar.

CONCEP. Nem, uram: hogy Matilde bántalmazza! Mivel ön (don Justóhoz) úgy sem akarja don Lorenzo közléseit meghallgatni, maradjon Enriqueta mellett és védelmezze őt. Mindjárt itt leszünk, fiacskám. Menjünk, don Lorenzo.

LOR. Szolgálatjára állok. (Félre, don Justóhoz.) Szomorú szerep, ez az enyém, don Justo!

JUSTO. Szomorú szerep, don Lorenzo uram.

CONCEP. Ne félj... addig is, don Justo, vegye őt gondjaiba. Menjünk, menjünk, don Lorenzo.

LOR. Menjünk, doña Concepción.

NEGYEDIK JELENET.

Enriqueta és *don Justo.*

ENR. (Szünet.) Ön gondolatokba van merülve, don Justo.

JUSTO. Úgy van: gondolkodom és kételkedem.

ENR. Miről? Ah! bocsásson meg: nem illik, hogy önt kérdezzem. (Alázatosan.)

JUSTO. Igen, leánykám, kérdezhetsz. Azért vagyok gondolatokba és kétségbe merülve, mert nem tudom, mit tegyek: itt maradjak-e veled és Matildéval, a ki, mint mondod, téged üldözve mindjárt itt lesz, veletek maradjak-e, a kik az ártatlanságot képviselitek, vagy menjek don Lorenzo után, a ki maga a megtestesült rossz akarat és épen most készül doña Concepciónnak... mit tudom én miféle dolgokat elbeszélni! Te, mit tanácsolsz?

ENR. Nem tudom: nem értem önt.

JUSTO. Pedig én egyéb magyarázatot nem adhatok.

ENR. Jó.

JUSTO. Te, kíváncsi vagy? Azt mondják, hogy az asszonyok nagyon kíváncsiak.

ENR. Nos, én nem vagyok az.

JUSTO. Mert te foglalatja vagy minden tökéletességnek. De én... vén raktára az összes gyarlóságoknak, én igen kíváncsi vagyok. Enriqueta, engem megöl a kíváncsiság, hogy megtudjam, a miket don Lorenzo mondani fog; csakhogy meghallgatni őt: azt röstellem. Nem akarnék bemenni doña Concepción szobájába, a hol titkos tárgyalás folyik, és lábaim szinte visznek arra felé. Ilyen az emberi természet.

ENR. Miért vele ellenkezni? Ha oly nagyon kíváncsi, hát menjen.

JUSTO. Ej!... hát megyek! Nézd, téged meg itt hagylak Matildéval, mert már jön. Bátorság! Szembe szállsz vele! Azt mondod neki: «itt vagyok, mit akarsz velem?» És lássuk... mit akar!...

ENR. Igen, uram.

JUSTO. Tehát a viszontlátásig. (Félre.) Hadd ütközzenek össze! hadd küzdjenek! Álljanak ki a próbára mindketten... és majd meglátjuk, mi lesz az eredmény! (Kimegy.)

ÖTÖDIK JELENET.

Enriqueta és *Matilde.*

ENR. Félek tőle! Tudna mindent? De hogyan? Nyugalom! Nyugalom! Ha magam nem védem magamat, nincs, a ki védelmezzen.

MAT. Végre egyedül talállak. Három napja már, hogy futsz előlem. Miért futsz?

ENR. Én? futni? miért? Hogy nem szeretsz: azt rég tudtam; egy pillanatra ugyan azt hittem, hogy megváltoztál: de aztán láttam, hogy nem. Nekem ez fáj, de félelmet nem okoz. Bármennyire nem szenvedhetsz is, meg nem ölsz, Matilde. (Mosolyogva.)

MAT. Akarod, hogy az életben egyszer őszintén beszéljünk?

ENR. Én mindig úgy beszélek, a hogy mondod; te vagy az, a ki rejtegeted előttem a gondolataidat.

MAT. Tehát ma nem fogom elrejteni.

ENR. Valóban?

MAT. Esküszöm neked. (Szünet.)

ENR. (Kedveskedőleg közeledve.) És miért ne lehetnénk mi jó barátnők? Akarsz egy csókot adni?

MAT. (Visszautasítólag.) Nem: ma nem. Ma áruló lenne a csókom, mint a Judásé. Nem Enriqueta.

ENR. Jó: elutasítasz. A mint akarod. (Alázatosan.)

MAT. Fogsz válaszolni a kérdéseimre?

ENR. Igen. De nem felelnél előbb te az enyéimre?

MAT. Felelek: nem térek ki a vallatás elől.

ENR. (Közeledve és halkan.) Szereted Fernandót?

MAT. Igen: megvallom; szeretem őt. Néhány nap előtt még nem lett volna bátorságom bevallani, ma megmondhatom az igazságot: szeretem őt egész lelkemmel.

ENR. (Szomorúan.) Tudtam. Tudja mindenki. Várj, még nem fejeztem be. E szerint te romba akarod dönteni az én jövőmet, az én egyetlen reményemet, az én legfőbb ábrándomat? Mert én is szeretem őt.

MAT. Te! (Gúnyosan nevetve.)

ENR. Nincs-e jogom nekem is szeretni Fernandót? Miért nevetsz ezzel a kegyetlen, fagyos nevetéssel?

MAT. Mert te őt nem szereted: te csak Fernando társadalmi állása, jövője és vagyona után sóvárogsz.

ENR. És te nem?

MAT. Én nem. Hallgass rám, Enriqueta: én nem akarom tőled Fernandót elragadni, mint gondolod. De nem akarom, nem akarom, nem akarom, hogy Fernandó téged nőül vegyen. Távozom ebből a házból, csak te magad maradsz, nem fogom látni többé Fernandót, feláldozom minden ábrándomat, mert az enyém, az ábránd, a tied nem! de mondj le arról a házasságról... egy olyan házasságról, a mely lehetetlen! te tudod jól, hogy lehetetlen!

ENR. De ha te lemondasz Fernandóról, miért kellene lemondanom nekem is? (Sok, tettetett naivsággal.)

MAT. Mert ő jó, nemes és tiszteletreméltó! Mert megérdemli, hogy boldog legyen! mert én akarom, hogy boldog legyen!... és veled... te veled...

ENR. Végezd be: velem...?

MAT. Veled nem lenne az. (Törekszik magán uralkodni, de látható, hogy közel van a kitöréshez.)

ENR. Hogy belátsz te a jövőbe! (Édeskés gúnynyal.)

MAT. Nem a jövőbe látok: de ismerem a múltat. (Szünet. Erősen egymásra néznek.)

ENR. Azt kell hinnem, Matilde, hogy megháborodtál.

MAT. Nézd, mondj le Fernandóról, és én barátnőd, testvéred, rabszolgád leszek.

ENR. Annyit nem kívánok.

MAT. De én igen: én kívánom, hogy ne légy nejévé. Mert én Fernando boldogságát, jövőjét és becsületét föl nem áldozhatom. Mert én jobban szeretem őt, mint magamat, jobban, mint kötelességemet, jobban, mint minden tartozásomat, jobban mindennél az egész világon. És te nem lehetsz, neked nem szabad nejévé lenned, és te azt tudod. (Hozzá közeledve, idegesen, őrjöngve, szinte fenyegetőleg.)

ENR. De, Istenem, hát mit teszek én, hogy te így haragszol rám?

MAT. Ne légy képmutató, mert a te képmutatásod és a te színlelt édességed engem őrültté tesznek! Nem lehetsz Fernandó neje, mert Juliót szereted; mert mialatt én Petrával maradok, te az esti homályban bízva és köpenyedbe burkolózva mész Julio házába; mert én azt tudom; mert a multkor este utánad mentem, beszennyezve magamat a te nyomdokodban; bementem a kapu alá és a lépcsőházban, mint egy nyomorúlt teremtés, egy sarokban meghúzódva, láttalak gyorsan kiosonni; és a mint aljasságoddal szemben kémkedéshez folyamodtam, úgy most ravasz makacsságoddal kíméletlenül szembeállítom kétségbeesésemet és Fernando iránti szerelmemet. Nem akartam erről említést se tenni, de te kényszerítettél, Enriqueta! (Magánkívül. Egy féregnek és egy oroszlánnak a harcza ez.)

ENR. De te hiszed mindazt, a mit most mondtál? Hiszed jó lélekkel, vagy az én megrontásomra találtad ki? (Igen jól színlelt borzalommal.)

MAT. És te még tagadod!

ENR. És te még állítod?

MAT. Hogyha láttam! Hogyha láttalak! (Ő is visszaborzad Enriqueta cynizmusától.)

ENR. Engem? Láttál engem? Láttál engem kijönni... a honnan mondod? (Mintha röstellené Julio nevét a száján kiejteni.)

MAT. Mint a hogy most látlak!

ENR. Miért nem jöttél oda hozzám, és akkor nem tagadhattam volna? (A vakmerőség, kihivó szemtelenség és ártatlanság hangjának a vegyüléke.)

MAT. Nem tudom... nem tudom, mit feleljek! Én irtózom tőled!... Te engem megölsz!... Te engem őrültségbe kergetsz! Vannak pillanatok, Enriqueta, mikor a fojtogatásban, a vérontásban nagy gyönyörűséget találhat az ember!... Érthető, nagyon érthető, hogy az emberek gyilkolnak!

ENR. Volt tehát okom, félni tőled!

MAT. Menj!... Menj el!... Az Istenre!... hagyj el engem!

ENR. Nos, én csak azt mondtam neked... hogy oda kellett volna jönnöd... és ha jóhiszemüleg tévedtél, beláttad volna tévedésedet. (Szelid hangon; de egyre távozva tőle.)

MAT. Enriqueta!... (Rárohanva egyik karját megragadja és az előtérre hozza.) Te voltál! te voltál!... és azért nem mentem hozzád, mint szándékomban volt, mert ajtó nyillott és hölgyeket láttam kijönni, gondolom Mendozáék voltak... és nem akartam vesztedet!...

ENR. És azok a hölgyek, láttak téged? (Leplezett örömmel.)

MAT. Nem tudom; azt hiszem, igen.

ENR. Úgy már értem: tehát mindezt csak azért találtad ki, hogy az én vesztem árán igazolhasd magadat, ha esetleg megláttak és a dolog kitudódik! (Pokoli ravaszsággal.)

MAT. Ah!... ez az ártatlan gyermek!... Én vagyok az, a ki félek te tőled! (Megtaszítva őt, úgy hogy Enriqueta a diványra esik.) Te, Fernando neje!... nem, az nem fog megtörténni; azt én meg fogom akadályozni. Megakadályozza a féltékenységem, a gyülöletem! mert most már igazán gyűlöllek! És megvetlek azzal a megvetéssel, a mire csak képes vagyok! (Enriqueta fölé hajolva, mint egy oroszlán, mely zsákmányát széttépni készül.)

ENR. (Sírva, vagy sírást színlelve.) Istenem;... Istenem!... hogy védjem magamat!... ki fog engem megvédeni!...

HATODIK JELENET.

Matilde, *Enriqueta* és *Fernando.*

FERN. De mi ez? czivakodtok?

ENR. Én nem: ő; ő haragszik én rám, és fenyeget, és bántalmaz, és megríkat: azt hiszem, hogy nincs eszén.

FERN. Mit mond ön, Matilde? (Folyvást mosolyogva, nem tulajdonítva fontosságot a dolognak, mely az ő szemében csak két gyermeknek a czivakodása.)

MAT. Hogy igaza van: nem vagyok eszemen.

FERN. De hát miért volt?

ENR. Mondja meg ő. (Szünet; Enriqueta és Matilde, a legvégső küzdelemre készülve, egymás szemébe néznek.)

FERN. Ő nem mond semmit. (Még mindig tréfás hangon.)

ENR. Megsértődött, mert Julióról mondtam valamit... de csak tréfából.

MAT. Ah!... (Ideges nevetéssel, iszonyú harczot víva önmagával. Félre:) Még eléri, hogy őrültté tesz.

FERN. Nos, már elmúlt.

MAT. Nem: nem lehet: ez a helyzet lehetetlen!

ENR. Újra kezdi! Bocsáss meg, Fernando, megyek anyádhoz: ő nem bánt, ő szeret engem és elhisz mindent, a mit mondok neki. (Czélzatosan.) Isten veled, Matilde: nem haragszom. (Édesen. Aztán félre, Matildéhoz.) Ne félj, ha tettedet megbánod, nem mondok neki semmit. És ha kell, szószólód leszek. Jól mondod, Fernando: már elmúlt. Már fölszárítottam a könnyeimet. Gyermek vagyok, úgy-e bár? (Kimegy.)

HETEDIK JELENET.

Matilde és *Fernando.*

FERN. Igazi gyermek; és mily jó gyermek!

MAT. Egész gyermek, nemde? Nagyon kedves; nagyon méltó arra, hogy ön szeresse és hogy az ön nevét viselje! (Vérző gúnynyal.)

FERN. Kedves és jó: azt nem lehet tagadni. Méltó a szeretetére annak... a ki beléje szeret. Az enyémre nem; azt már tudja ön.

MAT. (Derülten.) Valóban?

FERN. Ön kételkedik? De mi ez, Matilde? Százszor és százszor tanácsolta, hogy szeressek beléje, hogy vegyem nőül! És ma... ma... nem merem hinni!... Ma nem akarja ön, hogy Enriquetát nőül vegyem? (Borzalom és öröm kifejezésével.)

MAT. (Határozottan.) Nem. Ne vegye nőül, Fernando.

FERN. Miért? Nézze, Matilde: bármily kemények, szárazok és csaknem kétségbeesettek is az ön szavai, nekem kimondhatatlanul édesen hangzanak. Ön nem akarja, hogy egy más nővel lépjek az oltár elé; ön, a ki a jóság maga, gyűlöli és kínozza ezt a szegény teremtést. Miért, Matilde? (Aggodalom és remény kifejezésével.) Ez a harag Enriqueta iránt... vajon... nem merem kimondani... félek, hogy hiú és nevetséges színben fog látni... talán... kimondjam?... Bocsásson meg!... A ki önt úgy szereti, mint én, a szenvedély egész szilajságával, és a szeretet minden gyöngédségével: annak lehet valamit megbocsátani. Talán... féltékenység? Mondja, hogy igen!

MAT. Gondolja, hogy az. (Mosolyogni törekedve.) Gondolja, hogy - a mi legdrágább ön előtt a világon, hogy édes anyja szeretetére, az ön lovagi becsületére, az irántam érzett rokonszenvre kérem önt: ne vegye nőül Enriquetát. Fog hallgatni a kérésemre? Nézze, a kétségbeesés legvégső aggodalmával esedezem.

FERN. Nem veszem nőül! Nem: nem fogom nőül venni!

MAT. Köszönöm, Fernando. Borzasztó tehertől szabadít meg engem!

FERN. Nem fogom nőül venni. Történjék bármi, parancsoljon anyám akármit. Megszegem lovagi szavamat, megszegem fiúi kötelességemet: de egy föltétel alatt.

MAT. És az?

FERN. Hogy önnek nőmmé kell lennie. Ezzel a föltétellel igen; a nélkül, nem. (Láthatólag kényszeríteni akarja.)

MAT. De az lehetetlen. Az engem lealázna, lealacsonyítana önmagam előtt. Elvenni Enriquetától a jegyesét, és elvenni a magam számára!... Nem, Fernando! soha! Ilyet én nem tudok tenni!

FERN. Ha tehát az ön női büszkesége, vagy hiúsága fontosabb önnek, mint a szerelme; ha ezeket a nevetséges aggályokat nem akarja érettem feláldozni: akkor engedelmeskedni fogok anyámnak, önnel szakítani fogok mindörökre! (Kegyetlen düh kifejezésével.) Hallotta? És ezt ön akarta! És ön jelen fog lenni az esküvőmön, ha már úgyis oly közönyös vagyok önnek! És ön maga fogja rája adni a menyasszonyi fátyolt Enriquetára! És közönnyel fog elbúcsúzni tőlünk, ha majd ő és én nászútra indulunk! És önt is, meg engem is meg fog ölni a kétségbeesés!

MAT. Fernando, Fernando, ne akarja, hogy kétségbeessem! Ha ön értene engem! Ha ön látná itt benn, ezt az iszonyú küzdelmet! (A fejét két kezével összeszoritva.) Magam előtt látom atyámat, a mint haldokolva mondja: «Matilde, én sok, nagyon sok kárt tettem ennek a családnak; ha alkalom adódik, áldozd föl magadat érettük; esküdjél meg rá, leányom, esküdjél meg!» És én megesküdtem és megcsókoltam galambősz haját; és ebben a pillanatban érzem, a mint az a fehér haj ajkamhoz tapad, mintha össze akarná kötni ezüst szálaival ezeket az esküszegő ajkakat, mintha halálos hidegségével meg akarná fagyasztani ezeket az istentelen szavakat! (Sirva fakad.)

FERN. Matilde!

MAT. És ugyanakkor látok egy szegény asszonyt!... Oh, hogy nem láthatom!... haldokolva nyomorban és egyedül... azaz, hogy azt sem tudom, meghalt-e valóban?... és hallom, a mint a halálküzdelem végső nyögésével mondja: «ez az átkozott család választott el bennünket egymástól: te boszút fogsz állni anyádért, vagy megfeledkeztél a kötelességedről!» És érzem, a mint a gyűlölet ajkamhoz szivárog, és kioltja mérgével utolsó csókját atyámnak.

FERN. Nem értem önt, Matilde.

MAT. És ugyanakkor a féltékenység, mert az! higye el nekem, hogy féltékenység! Ha én mondom!... Én nem akarok mondani semmit Enriqueta ellen!... de Fernando, én önt jobban szeretem, mint életemet, és boldognak és mindenkitől tiszteltnek akarom látni önt... Fernando, ne esküdjék meg ezzel a nővel!

FERN. Tehát válaszszon! elérkezett a végső pillanat! Válaszszon még ma, most mindjárt; mert ha nem, csakhamar, igen hamar, egybekelek Enriquetával. Már minden készen van: anyám sürget... De nem bánom: ellene szegülök a parancsának, ha akarod, de akarnod kell! (Rendkívüli szenvedélylyel.)

MAT. Irgalom, Fernando, nem birom tovább!

FERN. Tehát határozz; ha nem: úgy Enriqueta holnap hitvesem. Enyém mindörökre! Ő a karjaimban, szeretve és szerettetve... és te távol... egymagadban! Ő, tisztelt hitvestársam!... te, egy emlék, mely elmosódik!... Én családi tüzhelyemnél, boldogságtól környékezve!...

MAT. Boldogságtól!...

FERN. Boldogságtól! mert Enriqueta igazi angyal!

MAT. Angyal!

FERN. Igen!

MAT. És te odaadod a nevedet, a becsületedet, a jövődet... ennek az... ennek az asszonynak?

FERN. Holnap mindjárt. Vagy hát válaszsz, válaszsz!

MAT. Legyen tehát! Igen, a tied: a hogy akarod! (Őrjöngve.) Hitvesed, szeretőd, rabszolgád! nekem mindegy! csak ne esküdjél meg Enriquetával!

FERN. Ah!... végre!... ő vele; nem: teveled!

MAT. Nem tudom, jól cselekszem-e; vagy alávalóság az, a mi felé rohanok; de érted teszem, hogy megmentselek a kétségbeeséstől.

FERN. Matilde, menjünk ki azonnal ebből a házból.

MAT. Távozni ebből a házból! Miért? Hova akarsz vinni?

FERN. Ne félj! Nem akarom, hogy itt maradj, nehogy gyötörjenek, s nehogy végre megbánd elhatározásodat! Egy tiszteletreméltó családhoz viszlek, annak a házához, a ki nekem gyámom, mondhatnám: atyám volt; ott maradsz esküvőnk napjáig.

MAT. Én nem tudom!... a kétség gyötör!... Istenem, mit készülök én tenni!

FERN. A kétségbeeséstől akarsz megmenteni engem, és kételkedel?

MAT. Nem. Te érted mindent! A kétségbeeséstől és a gyalázattól mentelek meg!... Menjünk!...

FERN. Igen, menjünk!

JUSTO. (Útjokat állva.) Hova mentek?

FERN. Ön sem atyám, sem rokonom, sem ahhoz nincs joga, hogy bennünket vallasson. (Don Justo egy mozdulatát megelőzve.) De nehogy azt higyje, hogy félelemből nem felelek, tehát megmondom. Távozom Matildéval, hogy elhelyezzem őt egy ép oly tiszteletreméltó házban, a minő ez itt, s ott marad esküvőnk napjáig.

NYOLCZADIK JELENET.

Matilde, Fernando és *don Justo.*

JUSTO. Ah! hogy mondod?... az esküvőtök napjáig?... miféle esküvőig?

FERN. A mi esküvőnkig. (Matildére mutatva.)

JUSTO. Már értem. És ő beleegyezik.

FERN. Épen mikor ön belépett, azt mondta: «menjünk, menjünk azonnal!»

JUSTO. Nincs semmi ellenvetésem: sem atyátok, sem rokonotok nem vagyok... sem barátotok. (Hideg megvetéssel.)

MAT. (Arczát eltakarva.) Mily kegyetlen!

FERN. Ha tehát ön egyik sem ezek közül - és én nem tartok igényt olyan czímekre, melyeket tőlem, vagy leendő nőmtől megtagadnak, - engedjen bennünket távozni.

JUSTO. Nem vagyok barátotok ti néktek, de barátja vagyok anyádnak (Fernandóhoz.) és tőle jövök egy megbizással.

FERN. Azt a megbizást majd elvégezheti azután. Matilde!... (Távozni akarva Matildéval.)

JUSTO. Nem: most kell meglennie.

FERN. Minő joggal?

JUSTO. Azzal, a melyet anyád adott.

FERN. És mit akar anyám?

JUSTO. Beszélni veled azonnal, egy igen fontos ügyben. Ezt mondja ő. Azt hiszem, erről a kisasszonyról lesz szó.

MAT. Rólam!

JUSTO. Önről. De hát ön elsápadt? (Matilde ugyanis visszaemlékezve Enriqueta édeskés fenyegetéseire, látja, hogy valami borzasztó dolog készül ellene.)

FERN. (Hozzá sietve.) Matilde!...

MAT. Nem: semmi. Fernando, adja a karját és menjünk ebből a házból.

FERN. Igazad van.

JUSTO. Fél talán, kisasszony, hogy Fernando beszél az édes anyjával... és épen önről... mielőtt a világ nyelvére kerülne ezen szökés által, a melyen önöket rajta kaptam? (Erős gúnynyal.)

FERN. Don Justo!... Tiszteletet kérek vele szemben.

JUSTO. Én is úgy szeretném.

FERN. Don Justo!

MAT. Menjen, Fernando; én várni fogok.

FERN. Nem, Matilde, tied az elsőség!

MAT. Nem, Fernando, az ön édes anyja előbbre való.

FERN. Hiszen mindjárt jövök.

MAT. Nem; most rögtön: vagy nem megyek ki ebből a házból. Minél gyorsabban megy, annál gyorsabban távozhatunk.

FERN. Legyen tehát! Várakozzál. Nem késem sokáig. És ha azt gondolják, hogy tőled elszakíthatnak, nagyszerűen csalódnak! (Eltávozik.)

KILENCZEDIK JELENET.

Matilde és *don Justo.*

Hosszabb szünet, mialatt egymásra néznek. Ez a néma jelenet az illető művész és művésznő kiváló figyelmébe ajánltatik.

MAT. Ön haraggal néz reám, don Justo?

JUSTO. Nem: szomorúsággal nézek önre.

MAT. Eddig úgy beszélt hozzám, mint apa szokott a leányához. Úgy mondta: «Hallod, te Matilde.»

JUSTO. Úgy hát tévedés volt, vagy meggondolatlanság, vagy tiszteletlenség.

MAT. Most tehát jobban tisztel? (Szünet.) Nem válaszol a kérdésemre?

JUSTO. Egy nőt, már csak azért is, mert nő, tisztelni kell; és én mindig, mindenkit tisztelek, a kit csak tudok.

MAT. Mit gondol ön rólam?

JUSTO. Semmit. Mivel majdnem mindig csalódom, ha másokról itélek, elhatároztam, hogy nem gondolok senkiről semmit előre.

MAT. És mit gondol ön arról... arról, a mit Fernando mondott önnek?

JUSTO. Az esküvőről a mit mondott?

MAT. Igen; a mi esküvőnkről.

JUSTO. Mivel még nem történt meg, nem kell róla gondolnom semmit.

MAT. Ő szabad: én szabad vagyok, szeretjük egymást: ki akadályozhatja meg? (Erélylyel, majdnem szilajsággal.)

JUSTO. A megbánás.

MAT. Az enyém? Én nem fogom megbánni. Hiszen azt teszem, a mit tennem kell, habár ön el nem hiszi is. Megmentek egy becsületes embert, egy embert, a kit szeretek, a kit boldoggá fogok tenni, ha mindjárt az életemet kell is odaadnom. És különben is, ez az egyetlen mód: nem fogom megbánni.

JUSTO. Ne erőlködjék: nem az ön megbánásán múlik.

MAT. Hát kién?

JUSTO. Fernandóén.

MAT. Mert Fernando követelte, csak azért egyeztem bele.

JUSTO. Megváltozhatik a véleménye.

MAT. És hogyan?

JUSTO. Meghallgatva anyját.

MAT. Tehát mit fog neki mondani édes anyja?

JUSTO. Mindjárt megtudja; mert fölteszem, hogy ő azonnal visszajön.

MAT. De ön tudja?

JUSTO. Tudom.

MAT. És nem mondhatja meg nekem?

JUSTO. Röstellem megalázni azt, a kit előbb fölmagasztaltam.

MAT. Ha nem vagyok méltó a fölmagasztalásra, nem érdemlem meg azt sem, hogy megalázzanak.

JUSTO. Tehát készüljön reá.

MAT. Én?

JUSTO. Igen. Nem hallja?

FERN. (Belülről.) Hazugság!... Lehetetlen!... Rágalom!

MAT. Ez Fernando!... Miért mondja ezt? (Borzalommal és aggodalommal.)

JUSTO. Mert küzd a nyilvánvaló igazság ellen és ellene szegül a csalódásnak. Így, így szegülünk ellen mindnyájan, ha a csalódás lesújt bennünket.

MAT. Ah! Enriqueta!... Ő az!... Ő! Istenem!

JUSTO. Enriqueta nincs ott. Bejött egy pillanatra: sírt doña Concepción karjai között: halkan beszélgettek, és azután, egyre sírva, a szobájába ment.

MAT. Ez elég! én ismerem őt!

FERN. (Bent.) Nem!... Ide!... ide mind!... Ő előtte!... Jöjj, anyám!

CONCEP. (Bent.) Fiam!...

Lorenzo. (Bent.) Az Istenért, nyugalom!

FERN. Mondtam, hogy mindnyájan! (Jönnek mind.)

TIZEDIK JELENET.

Matilde, don Justo, Fernando, doña Concepción és *don Lorenzo.*
Fernando, mint egy őrült, húzza magával anyját, Don Lorenzo követi őket.

MAT. (Megborzadva hátrálva.) Fernando!...

FERN. Ezeket az alávalóságokat, ezeket a rágalmakat mondják el itt, az ő jelenlétében, hogy ő védhesse magát, s hogy megvédjem őt én!

MAT. Megvédeni engem, mi ellen?

FERN. Az ellen, a mit állítanak, a mire esküsznek... a mit ellened kitalálnak.

MAT. De kik?

FERN. Ugy látszik, az egész világ.

MAT. Ez már annyi, mint elitélni!

FERN. Nem, Matilde, csak ismétlik azt, a mit hallottak!

MAT. De te elhiszed?

FERN. (Nagy hevességgel.) Nem, Matilde! Elhinni, nem! (Növekvő aggodalommal.) De gondold meg, hogy anyám az, a ki mondja! És ő ellene, mit tehetek? Mást akárkit elnémitanék: karddal, golyóval, vagy ezekkel a görcsös kezekkel, vágva, ölve, fojtogatva*;* de ő vele mit tegyek?... Csak meg kell gondolni! Hiszen ő az! Ő!...az anyám!... Őt hogyan némítsam el, hogy ne mondhassa, hogy alávaló, hogy becstelen vagy!... (Kezét a szájára téve.) Látod, én magam, a tulajdon kezemmel, visszaszorítom a lélekzetemet, és elvágom azt az átkozott szót, és agyon szorítanám a szivemet, hogy ne érezzen, és összezúznám az agyamat, hogy ne gondolkozzék!... De ő vele nem tehetem, nem tehetem... nem tehetem, Matilde!... Hogyan akarod, hogy azt tegyem? Hiszen anyám!

MAT. Azt még gondolnod sem szabad.

FERN. Akkor meg kell hallgatnom!

MAT. Meghallgatjuk mindketten. Meghallgatják valamennyien. Beszéljen, asszonyom.

CONCEP. Megmondtam Fernandónak, a mi mondani valóm volt.

MAT. Ismételje.

CONCEP. Röstellem. (Szünet. Matilde körülnéz: mindnyájan hallgatnak.)

MAT. Oly méltatlan dolog, hogy senki sem meri megmondani? Még ön sem, don Lorenzo?

LOR. Az Istenért, Matilde!

MAT. Ön sem, don Justo?

JUSTO. Én, igen.

MAT. Hát lássuk.

JUSTO. Hogy Julio neked szeretőd!

FERN. Ezt, ezt mondják!... Látod, Matilde?

MAT. Ah! ily nevetséges dolgot kitalálni!

FERN. Nevetséges, igen; de be kell bizonyítani, hogy az.

MAT. Fernando!...

FERN. Nem én miattam. Nekem, a te szavad, az minden. De anyámért, ő érettök, a világért, önmagadért; mert szükséges, hogy magunk közé szorítva, agyonzúzzuk a rágalmazókat. Te nem tudod, minő bizonyságokat halmoznak össze, mily ravaszsággal szövik a hálót, mily emlékeket ébresztenek föl, mily pokoli ügyességgel fújnak föl jelentéktelen semmiségeket!... Ha azt mondom neked, hogyha nem én volnék, és nem volna hozzád az a hitem, a mi van, én magam is kételkedném, elhinném, a mit mondanak!... Nézd, ha anyámat meggyőzték, a ki oly jó, és téged annyira szeret, mi lesz a többiekkel!... Matilde, Matilde... én tudom, hogy hazugság!... De ne vesd meg, mert ez a hazugság nagyon hasonlít az igazsághoz!

MAT. Fernando!... te bennem kételkedel!

FERN. Nem!... de hadd jőjjenek a bizonyságok, hogy ne kételkedhessem soha!

MAT. Miféle bizonyságok? Erről a nevetséges és képtelen szerelmi viszonyról Julióval! Én az egészet visszautasítom! tagadom! megvetem!

FERN. Látják? (A többiek felé fordulva.) Látod, anyám?

CONCEP. Azt várod, hogy bevallja, Fernando?

FERN. Nincs ön meggyőződve, don Justo? (Don Justo elfordítja tekintetét.)

MAT. Ne keresd a többiek meggyőződését, hanem a magadét. Én kérdezlek téged: képesnek tartasz te engem valamely alávalóságra? Fernando, mondd meg az igazságot! A száraz, dúrva, meztelen igazságot, még ha besároznál, vagy agyonzúznál is vele! Kételkedel bennem?

FERN. Igen! Akaratom ellenére, de kételkedem! Matilde, az Istenért, te érted, a szerelmünkért!

CONCEP. (Don Justohóz és don Lorenzóhoz.) Végre!

MAT. És én, hogyan önthetem beléd a bizalmat, a melyet elvesztettél?

FERN. Sokfélét mondanak... de én nem akarok tudni többet, csak egyet. Mentél egynehányszor, este, egyedül... mint a hogy mennek, a kik nem olyanok mint te, másféle nők, Julio házába?

MAT. Nem.

FERN.. Ah!... (Diadallal fordul mindnyájuk felé: azok morognak és boszúsan néznek Matildéra.)

CONCEP. Talán nem láttak sokszor, mert ahhoz sok véletlen kivántatnék; de nem láttak-e egyszer sem?

FERN. Ezt! felelj! nem mentél egyszer sem? Most majd látni fogják! (A többiekhez.)

MAT. (Habozva.) Én... Julio házába... nem, azaz... meg kellene...

CONCEP. Mégis kételkedel? (Fernandóhoz.)

JUSTO. Szerencsétlen!

FERN. Mit? mit kellene? (Haraggal és fenyegetőleg közeledve hozzá.)

MAT. (Bizonyos vadsággal.) Meg kellene magyaráznom, hogy miért láttak engem abból a házból kijönni azok, a kik kijönni láttak.

FERN. Tehát voltál?

MAT. Igen: egyszer.

FERN. Ah! Matilde!... Matilde!... nyomorult!

CONCEP. Egyszer látták, hányszor nem látták!

MAT. Ah! Asszonyom!... kimélet!... mert az én eszem is megbomolhatik ám!

FERN. Legyen egyszer! Miért mentél?

MAT. Fernando!...

FERN. Felelj!

MAT. Röstellem!

FERN. Nincs most itt szó röstelkedésekről, hanem az igazságról! Röstelni valóbb dolog, gúnyt űzni ma a szerelemből, várva az alkalmat, hogy holnap gúnyt űzhess a becsületemből.

MAT. Ah! Tehát legyen... egyszer voltam Julio házában!

FERN. Miért?

CONCEP. Nem tud mit mondani.

MAT. Nos hát elmentem Julio házába... mert én is kételkedtem abban, a kit nőül készültél venni... és meg akartam győződni...

CONCEP. Egy szót se! (Matildéhoz.) Nem mondtam, hogy ezt fogja kitalálni? (Fernandóhoz.)

JUSTO. Rossz eszköz, és rossz védelem, Matilde.

MAT. Más pedig nincsen!

CONCEP. Elég! Alávaló módon rágalmazni akartad Enriquetát. Azt nem tűröm, ki a házamból!

MAT. Ah!

CONCEP. Készültél kimenni minden áron... de most egyedül fogsz kimenni.

MAT. (Fernando felé fordulva.) Egyedül megyek?

FERN. Igen!...

MAT. Ah! Ő is!... És én tudom, hogy becsületes vagyok, és megtagadják tőlem mind ezek a nyomorúltak!... És ő... Enriqueta, ő... Fernando neje lesz!

FERN. Az lesz! (Kétségbeeséssel és mintegy a bosszúállás érzetével.)

MAT. (Súgva Fernandóhoz.) Nem!... Halljad: Julio Enriquetának a szeretője!

FERN. (Fenn hangon.) Hát még rágalmazó is? Menj tőlem!

MAT. Ah!... kilöknek... kivezetnek Enriqueta előtt!... Nos hát, legyen! esküszöm az életemre, a lelkem üdvösségére, hogy nem lesz hitveseddé! nem lesz!... ha az egész világ akarná is, még sem lesz hitveseddé! (Kirohan mint egy őrült.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

A színhely lehet ugyanaz, mint az előbbi felvonásokban, azaz egy díszes terem doña Concepción házában. A háttér itt is áttörve három ívezettel, a melyeken át azonban nem az előbbi üveges folyosó, vagy terrász, hanem egy másik, kisebb, de szintén igen elegáns terem látható. Szemközt, a hátulsó terem közepén, egy nagy pamlag, mögötte pedig valamely faldisz, vagy erkély. A pamlagon és az asztalokon szövetek, dobozok, csipkék, vázák, kisebb festmények és egyéb művészi tárgyak: mind nászajándékok. Ezen második terem balról Enriqueta és Fernando lakásával, jobbról pedig a ház többi lakosztályával van összeköttetésben. Az első teremben két ajtó függöny-díszszel: a bal oldalon levő egy más kijárással nem biró kisebb szobába vezet; a jobb oldalon levő a többi termekbe. Balról van még egy kisebb ajtó a szolgaszemélyzet számára és egy titkos ajtó. Díszes asztalok, tükrök, a középen csillár, szőnyegek stb. Az előtérben, a hol a játék kívánja, egy kis asztalka és egy diván. Mindenütt nászajándékok, mint a második teremben. Este: mindkét terem fényesen világítva.

ELSŐ JELENET.

Enriqueta, két-három *barátnőjével* és egy-két *úrral,* a második teremben;
mutogatja nekik a nászajándékokat; közbe-közbe beszélgetés és nevetés zaja hallatszik.
Doña Concepción és *don Justo* az előtérben.

CONCEP. Nézze... nézze... (Enriqueta csoportjára mutatva.) Az ajándékokat mutogatja nekik. Mily boldog nap ez az én Enriquetámra! Sok könnynek árán jutott hozzá. Szegény kis leányom! (Elérzékenyülve.)

JUSTO. Az esküvő napjának igen boldog napnak kell lennie. Az egészen természetes. Mivel mindig legény-ember voltam, míg végre agglegénynyé lettem: nem a saját tapasztalásomból beszélek, de tudom barátaimtól.

CONCEP. És mily vidám volt az én kis Enriquetám!

JUSTO. (Szórakozottan.) És mit csinál ott benn?

CONCEP. Már mondtam önnek. De nem tudom, mi lelte önt ma este, hogy nem figyel semmire sem. A nászajándékokat mutatja a barátnőinek. Egész gyűjteménye az értékes dolgoknak: egész kis múzeum. Ah! az ön ajándéka valóban nagyon szép.

JUSTO. Nagyon köszönöm! Én nem sokat értek ezekhez a dolgokhoz. Tudja, mi jut eszembe mindig legelőször, mint legalkalmasabb nászajándék? Egy velocipéd - a vőlegénynek, a menyasszony számára pedig egy apácza-fátyol. (Nevetve.) De végre egy finom ízlésű barátnőm kisegít a zavarból.

CONCEP. Igen jó ízlése volt. De nézze csak, don Lorenzo nem küldött semmit.

JUSTO. Majd fog; minthogy mindig üldözi a szerencsétlenség, valami közbe jött. De legyen nyugodt: don Lorenzónak nem történhetik olyan baja, a mit ő végre is szépen el ne igazítson. És valójában, már is ő tőle kapta Enriqueta valamennyi közt a legértékesebb ajándékát.

CONCEP. Igen? (Ártatlanúl.)

JUSTO. Asszonyom, ő ajándékozta meg a vőlegénnyel. Ha ő nincs, Fernando nem veszi nőül Enriquetát. Ő tiporta össze Matildét.

CONCEP. Ne nevezze őt előttem, don Justo.

JUSTO. (Szomorúan és elfogultan.) Igaza van önnek!

CONCEP. Nem gondolja, hogy már későre jár az idő? Már minden rendben van. Az a kis oltárka a nagy teremben, azzal a sok égő gyertyával: valóban kedves! Ez előtt az oltárka előtt, don Justo, szinte kedvet kap az ember az esküvőhöz! Így mondta Enriqueta az ő angyali mosolyával. A papnak is mindjárt itt kell lennie. És a meghivottak közül sem hiányzik senki. Igaz, hogy kevesen vannak. Enriqueta, a milyen szerény, zárt családi körben akart megesküdni, nem értesítve senkit, nászajándékok nélkül és a nélkül, hogy az újságok hírt hozzanak róla. És ezt el is érte. Azt hiszem, csak az utolsó órában szegte meg a titoktartást egy vagy két hírlap.

JUSTO. Nagyon szerény; nagyon. Ő nem akar zajt ütni. Megesküdni és semmi egyebet! És azután a külföldre! (Bizonyos gúnynyal. Látszik, hogy nem hisz Enriqueta szerénységében.) «Szereztem magamnak férjet, és most viszem magammal.» (Tréfás hangon, de czélzással.)

CONCEP. Valóban. Rá nézve nem létezik más, mint Fernando szerelme. De én azt mondtam neki: «Nem, leányom, nem; ez annyi volna, mint titokban megesküdni. Kevesen jönnek, de jön néhány jó barátunk.»

SZOLGA. (Az egyik oldalról.) Épen most hozták ezt a csomagot egy névjegygyel. (Egy nem nagy papírba göngyölt dobozt mutatva és a névjegyet átadva.)

CONCEP. Lássuk, lássuk!... Hagyja itt. (A szolga a dobozt az asztalra teszi és a névjegyet átadja doña Concepciónnak; azután távozik.) Nézze meg, kitől van, don Justo. - (Átadva neki a névjegyet, miközben ő maga a dobozt kibontja és felnyitja, Ugyanakkor egy másik szolga jön a belső terem jobb oldali ajtaján, és egy másik dobozt ad át Enriquetának.)

ENR. (Belülről.) Jőjjön csak, jőjjön, doña Concepción; nézze meg, mily *isteni* szép ajándékot kaptam Mendozáéktól.

CONCEP. Megyek, leányom, megyek. (Don Justóhoz.) Kitől van ez?

JUSTO. (A névjegyet a borítékból kivéve.) Don Lorenzótól. Nem mondtam?

CONCEP. Jézusom! mily drágaság! Egy kis írókészlet; arany alapon aczél díszítéssel. Nézze csak!... nézze! És mi van a névjegyen? Olvassa, kérem, don Justo.

JUSTO. (Olvasva.) «Kedves Enriqueta, fogadja ezt a kis emléket jó barátjától. Boldog az a nő, a ki arany lapra aczél betűkkel írhatja életének történetét. Arany a szíve, aczél az erénye.»

CONCEP. Igen szellemes! igazán költői!

JUSTO. Ön szellemesnek és költőinek találja. Én bátorkodom kijelenteni, hogy nekem badarságnak tetszik.

CONCEP. Milyen ellenszenv ez önnél szegény don Lorenzo iránt!

ENR. (A második teremből.) De hát nem jön? (Doña Concepciónhoz.)

CONCEP. Megyek, leányom; te meg jőjj ide, nézd, mit kaptál don Lorenzótól.

ENR. (Az előtérre jőve.) Don Lorenzótól?

CONCEP. Igen.

ENR. Hadd látom... ön pedig legyen szíves megmutatni a többi ajándékokat. (Doña Concepciónhoz.) Én fáradt vagyok. Egy kicsit pihenni akarok. A fejem olyan kábult.

CONCEP. Megyek. Ön maradjon itt, don Justo, Enriquetával. A szegénykére ez nagyon izgalmas nap.

JUSTO. Igen, asszonyom. (Doña Concepción a második terembe megy, s a hölgyekkel és urakkal beszélgetve, lassanként jobbra eltünnek, mintha a többi ajándékokat akarnák megnézni.)

MÁSODIK JELENET.

Enriqueta és *don Justo.*

ENR. És mit küldött don Lorenzo?

JUSTO. Itt van. Egy igen értékes író-készlet.

ENR. (Szemlélve.) Igazán értékes!

JUSTO. És teljes.

ENR. Valóban. Ez a két kaczér kis tintatartó. A szárító. Pecsétnyomó... Milyen kedves! Két kis ámorka, enyelegve egy oltár körűl. Milyen eredeti!... (Don Justóhoz, nevetve.) Oltár ez, vagy kályha?

JUSTO. (A pecsétnyomót kezébe véve.) Oltár; a tűz rajta van, kívül. A kályhában belül. A klasszikus művészet modern művészetté alakulva, veszít formában, de nyer melegségben. Tiszta szimbolizmus, Enriqueta. Az oltár és a kályha, két civilizátiónak a jelképei. (Félig komolyan, félig tréfásan.) Van még egyéb is?

ENR. Igen: a papirvágó.... vagy simitó.... szintén az oltárral és ámorkákkal a markolatán. Nézze csak: szúr és vág! (A hegyét és élét próbálva és nevetve.)

JUSTO. Ha Fernando idővel hűtlen lenne hozzád, megvan a boszúló fegyver. A darázsnak már megvan a fulánkja. (Nevetve.)

ENR. (Bizonyos gyermekes kaczérsággal.) Én nem vagyok darázs. Legföljebb szunyog.

JUSTO. Egy holt szúnyog.

ENR. Miért mondja ön ezt?

JUSTO. Magam sem tudom.

ENR. (Sok édességgel! a képmutató édesség az ő faji bélyege.) Ön nem néz engemet jó szemmel. Önnek a kedvencze... a másik volt.

JUSTO. Már nem az. A rosszaság minden emberben gyűlöletes. A nőben meg különösen visszataszító. Ő nagyon rossz volt irányodban, nem igaz?

ENR. Ön tudja.

JUSTO. Mekkora gonoszság lakott abban a Matildéban! Két szerető! Megcsalni két embert! És azon fölül téged bevádolni!

ENR. Az Isten bocsássa meg neki.

JUSTO. Az bizonyos, ha esetlegesen valamikor... a mi elő szokott fordulni... úgy futólag szerelmes lettél volna Julióba... és levélváltás történik köztetek... és leveled véletlenül Matilde kezébe kerűl, bizonyos, hogy akkor véged van.

ENR. Erről az oldalról nyugodt vagyok.

JUSTO. Melyik oldalról? Mire értetted?

ENR. Arra, a mit ön mondott, a levelekre. A mint nem volt közöttünk szerelem, nem volt levelezés sem.

JUSTO. Mily jó vagy te! Valóban egy angyal! Doña Concepción jól ismer téged!

ENR. Miért mondja ön ezt?

JUSTO. Mert én egy kiméletlen, minden tekintetben kiméletlen vallatásnak vetlek alája, és te szerényen belenyugszol. Ezt Matilde nem tette volna. Ő, a milyen büszke, és a milyen szilaj természetű, méltatlankodva tiltakozott volna. Te, mint egy bárány; neked epéd sincs, mint a galambnak!

ENR. (Észrevéve, hogy nagyon is alázatos volt.) Nekem is fáj, nekem is!... Ne higye, hogy én azt nem értem!... de én nem tudom magamat védelmezni. (Zsebkendőjét a szeméhez viszi, mintha sírna.) Ah, don Justo, ön engem nem szenvedhet!

JUSTO. Ne sírj, Enriqueta!... Ne sírj, szegényke!... Nem engedem! (Hozzáközeledve, cziró-gatja, a zsebkendőjét elveszi és mintegy szórakozottságból, megtapogatja, hogy nedves-e)

ENR. Don Justo!

JUSTO. (Félre.) Nem sírt: a zsebkendő száraz, nyoma sincs a könnynek. (Hangosan.) És Julio?

ENR. Nem tudom.

JUSTO. Azt mondják az utolsó órában utazott el hirtelen a Baleárokra, felfogni haldokló nagynénjének utolsó sóhaját, és fölvenni egyúttal az örökséget.

ENR. Nem lehetetlen.

JUSTO. Persze.

ENR. Miért néz úgy rám? Mint egy vizsgáló biró?

JUSTO. Itt nincs szükség biróra, mert nincs vétkes. Ha Matilde volna, az egészen más.

ENR. Ne beszéljünk Matildéról: engem az nagyon bánt. Vajon hol lehet szegény? Tudja ön? Hol lehet? Ide nem mer jönni, úgy-e bár? (Látszik, hogy fél.)

JUSTO. Ő nagyon merész.

ENR. Nem bocsátanák be! Ha jönne, csak azért jönne, hogy botrányt csináljon! Mily szégyen!... Nem: ide nem jöhet! (Idegesen játszva a papirvágóval.) Jaj!... Istenem!

JUSTO. Mi az?

ENR. (Mosolyogva.) Megszúrtam magamat don Lorenzo késével. Látja? Egy csepp vér. (Elveszi a zsebkendőt don Justótól.)

JUSTO. Ideges vagy?

ENR. Igen, uram: megvallom. Ön olyanokat mond nekem! Olyan kérdéseket intéz hozzám! Olyan különösen néz rám! Ah, don Justo, ha nem tiltakoznám... egész tisztelettel!... de ha nem tiltakoznám, méltó lennék az ön kételkedésére.

JUSTO. (Sokáig szemlélve őt.) Lám, fogott rajtad a leczke! (Enriqueta leteszi a papirvágót és idegesen felkapva don Lorenzo névjegyét, azzal játszik.)

ENR. Micsoda leczke?

JUSTO. A mit előbb hallottál tőlem. «Az ártatlanság méltatlankodva tiltakozik, ha benne kételkednek.» Nagyon alkalmatlan és nagyon kiállhatatlan vagyok, úgy-e bár? (Nevetve.) Megyek is, oda át, megnézni a mennyekzői oltárt. (Megindúl jobb felé.)

ENR. A viszontlátásig, don Justo! (Édesen. Azután félre.) Végre! (Azt hivén, hogy don Justo eltávozik, idegesen fölugrik és apró darabokra tépi don Lorenzo névjegyét.)

JUSTO. (Hirtelen visszafordulva és meglátva, mit tett Enriqueta.) Ah! szegény névjegye don Lorenzónak! az nem érdemli a haragodat! Én talán inkább.

ENR. (Uralkodva magán.) Nem haragból tettem, szórakozottságból.

JUSTO. Nézd, Enriqueta: egy baráti figyelmeztetés. Ha addig, míg az oltár elé léptek, vagyis ez alatt a tizenöt-húsz percznyi idő alatt, a mi még hátra van, valami levél találna jönni Fernando részére... fogd el. (Titokzatosan.)

ENR. (A nélkül, hogy magán uralkodni tudna.) Miért?

JUSTO. Írhat neki esetleg Matilde, és tudod, milyen befolyása volt rá!...

ENR. No és, mit mondhat neki?

JUSTO. Nem tudom. Szeretnéd már, hogy magadra hagyjalak?...

ENR. Én? Ne higye azt!

JUSTO. (Egy kis gondolkodás után.) Őszinte akarok lenni hozzád. Egy levél van a birtokomban Fernando részére.

ENR. (El nem titkolható aggodalommal.) Fernando részére?

JUSTO. Igen.

ENR. Kitől?

JUSTO. Nem tudom.

ENR. Egy névtelen levél? (Megvetőleg.)

JUSTO. Azt sem tudom.

ENR. Úgy hát nem tudom, mit akar mondani.

JUSTO. (Egy borítékba zárt levelet véve elő.) Ime, hallgasd meg, mi van a borítékra írva: „Egy őszinte szív esdeklése don Fernandóhoz, esküvője előtt». Így lezárva kaptam, mellette egy lapon, aláírás nélkül, ezzel a pár szóval: «Félek, hogy egyenesen hozzá címezve, valakinek érdekében állhatna elfogni a levelet.» Ismered az írást? (Mutatva neki a levelet.)

ENR. (Félre.) Istenem, Juliótól. (Uralkodva magán.) Nem: nem ismerem. El van ferdítve. Azt hittem, hogy Matildétól van. Lehet, hogy az ő írása.

JUSTO. És te, mit tanácsolsz? Átadni Fernandónak?

ENR. (Közönyös hangon.) Ön tudni fogja, mit tegyen.

JUSTO. Már két napja, hogy kétségeskedem: ime, nézd a keltezést.

ENR. (Némi kedveskedéssel.) Kétségeskedjék... még egy kis ideig. Valószinű, hogy valami kellemetlenséget akarnak okozni Fernandónak. Ezért mondom.

JUSTO. Én is azt hiszem.

ENR. Úgy tehát?...

JUSTO. Majd meglátjuk... meglátjuk... (Kezében a levéllel föl s alá járva, s mintegy azon gondolkodva, hogy mit tegyen.)

ENR. (Követve őt s midőn utolérte, nagyon kedveskedőleg beszélve hozzá.) Nem adná nekem ezt a levelet? Én rögtön átadom Fernandónak.

JUSTO. Ah!... Nem, Enriqueta. Ti asszonyok nagyon kiváncsiak vagytok: nem tudnál ellenállni a kisértésnek, elolvasnád a levelet s esetleg neked is csak boszúságodra lehetne. Az esküvő napján sem neked, sem Fernandónak nem szabad boszankodnotok semmi miatt.

ENR. És ön átadja neki?

JUSTO. Igyekezni fogok azt tenni, a mit tennem kell. És nem szívesen okozok kellemetlenséget senkinek sem... ok nélkül. A viszontlátásig!... (Félre.) Szerette volna a levelet!... Most már persze, hogy át kell adnom Fernandónak. (Távozik.)

ENR. (Kimerülve, megtörve egy székre veti magát.) Ez az ember nekem vesztemet okozza!

HARMADIK JELENET.

Enriqueta; később *Matilde,* a kellő időben a titkos ajtón belépve, az ajtót bezárva és a kulcsot magához véve.

ENR. Juliótól van! Juliótól! Abból az ostoba ujságból tudhatta meg az esküvőmet!... Istenem!... ily közel jutni hozzá, és el nem érni!... Csak néhány percz még! és neje vagyok!... Ha az vagyok... meg tudom nyerni szerelmét! És akkor... mily fényes jövő!... Nem fog kelleni többé színlelni, sem alázatoskodni!... De ez a levél!... És don Justo engem gyűlöl!... Utána!... nem szabad szemem elől elvesztenem! Küzdeni fogok, küzdeni! (Jobb felé indul. A titkos ajtón kopogtatás hallatszik.) Ki az?... Ah! bizonyosan Dolores, a szobaleányom. (Az ajtóhoz megy és kinyitja: belép Matilde.) Matilde!...

MAT. Csend!... csend, Enriqueta!

ENR. Miért jössz?

MAT. Tudhatod.

ENR. Hogy engedhettek bejönni! (Kétségbeesetten, inkább önmagához, mint Matildéhoz beszélve.)

MAT. Azt mondtam Doloresnek, hogy szerencsét akarok kívánni az esküvődhöz. Beeresztett és a járást meg ismerem.

ENR. Tehát már láttál: nem haragszom rád: most menj.

MAT. Én igen: én haragszom rád, és azért jöttem, hogy megakadályozzam esküvőtöket.

ENR. Beszélj halkan.

MAT. Miért? Mit bánom én!

ENR. De én, igen. (Mindenfelé nézegetve.)

MAT. Most már tudod, hogy mért jöttem.

ENR. Te eszedet vesztetted, Matilde!

MAT. Azt hiszem, igen. Oly különös dolgokat látok! Oly utálatosakat! Folytonos őrjöngés volt az egész éjtszakám! Láttam egy oltárt, tele virágokkal, és előtte térdelve, Fernandót; és ő mellette egy hernyót, fél testével a földhöz tapadva a másik felével fölemelkedve, mintha ő is térdelni akarna... Úgy-e bár, furcsa egy álom?

ENR. A hernyó, az én volnék?

MAT. Azt fölösleges mondanom.

ENR. Távozzál, Matilde.

MAT. Nem.

ENR. Kiáltani fogok.

MAT. Nem fogsz kiáltani. Botrány lenne belőle; én kész vagyok rá: mit törődöm vele! De te! Neked nincs ahhoz bátorságod.

ENR. De hát mit akarsz?

MAT. Már megmondtam. Megakadályozni ezt a házasságot. (A kétségbeesés fagyos hangján.)

ENR. Te elvesztetted a józan eszedet. Hogyan akarod megakadályozni?

MAT. Mit tudom én: egyelőre, nem fogok mozdulni mellőled; erősebb vagyok, mint te: hatalmamban vagy: nem eresztelek. (Egyik karját megragadva.) Az oltárhoz visznek? Veled megyek. Letérdelsz Fernando mellé? Én is te melletted. Készülsz kimondani az igent? A torkodba fojtom, s a ki igent mond, az én leszek.

ENR. De nem látod be, hogy végre is jönnek és megszabadítanak tőled? Mit érsz vele, Matilde?

MAT. Megakadályozni az esküvőt. Vagy nem látod, hogy én nem koczkáztatok semmit? Becsületem, az nincs. Az életemet? Azzal nem törődöm. Az ő szerelmét már elvesztettem. Erősebb vagyok tehát, mint ti valamennyien. Erősebb! Ugy-e, különös! A gyöngék, hogy válnak erősekké! Nos, én az vagyok. A ki óhajtja a halált, mitől félhet az? Erősebb vagyok, mint az egész világ. Erősebb, mint az egész mindenség, ha mindjárt megsemmisít, a semmiségbe visszataszít is, mert már is semminek érzem magamat, és a semmi ellen, kinek van hatalma?

ENR. Én nem tudok veled küzdeni! sokkal gyávább vagyok! légy irgalmas velem!

MAT. Minő tettetés! Hazugság; igen, erősebb vagy, mint én! de én kétségbeesettebb vagyok! ez az előnyöm fölötted. Mivé tettek engem! Kételkedni kényszerítettek atyámban; az anyámtól megfosztottak! Doña Concepción a folytonos megalázások és folytonos tűszúrások által kiölt belőlem minden gyöngédséget! Veled érintkezve, mintha a becstelenséggel, a fajtalansággal érintkeztem volna; és téged az utczán követve, az utcza sarába kellett ejtenem minden szűzi szemérmemet. Midőn a kémkedés után abból a házból kijöttem, csaknem oly tisztátalanul jöttem ki belőle, mint te magad. És azután sértegetnek, gúnyolnak és kitaszítanak... mind... valamennyien, még Fernando is! Ah! Abból a kedves gyermekből, abból a félénk, becsületes leányból, abból a nemes, büszke nőből - mert az voltam! - mit csináltatok? egy rongyot, a melyet félre vetnek! egy darab emberhúst, a melyet összetaposnak! egy szemetet, a melyet kidobnak! Csakhogy ez a rongy, ez a szemét, ez a nyomorult lény ma fölemelkedik és jön, hogy veletek szembe szálljon! És jön erősebben, mint ti valamennyien! jön, hogy akarata előtt meghajoljatok! (Nevetve: nevetésében némi őrültség, kihivó dacz és kétségbeesés kifejezésével.)

ENRIQUETA. Te megőrültél: valóban félek tőled.

MAT. Jó: hát maradjunk a mellett, hogy lemondasz Fernandóról.

ENR. Én lemondanék; de ha doña Concepción akarja minden áron... (Megrémülve: hogy időt nyerjen.)

MAT. Ne jöjj ismét képmutatással és hazugsággal! Neked csak annyit kell mondanod: «Nem lehetek Fernando nejévé, mert Julio a szeretőm és mert megesküdve Fernandóval, reá gyalázatot hoznék». Csak ezt kell mondanod és vége a házasságnak.

ENR. De ha nem igaz!

MAT. Enriqueta! Nézd, én nem akarok neked ártani. Nem kell megvallanod semmit, de szakíts Fernandóval.

ENR. De hogyan? Már nem lehet: nem rajtam áll.

MAT. Valami ürügyet: mondd, hogy féltékeny vagy én rám. Vagy színlelj ájulást. Vagy az oltár elé érve, mondd, hogy nem.

ENR. (Szünet, miközben Enriqueta sirdogál és aggályoskodik; előkészítve az átmenetet.) Matilde! Meggyőztél... nem megyek hozzá Fernandóhoz: esküszöm neked... Ha az oltárhoz visznek, azt mondom: nem. És most bocsáss ki. (El akarva menni és egyre sírást szinlelve.)

MAT. Nem: ismerlek: nem mégy. (Nevetve). Most azt mondod: nem; de ott majd azt fogod mondani: igen. És akkor aztán már nincs orvosság. Akkor, akkor űzetnél ki csak igazán ebből a házból, másodszor és mindörökre. Ah, ismerjük egymást!

ENR. De hát mit akarsz? mit tegyek, Matilde?

MAT. Nézd: velem jösz, megszököl és nem kell adnod semmi magyarázatot és nincs esküvő.

ENR. Az lehetetlen, Matilde: térj eszedre! hiszen ha látnának kimenni, hát útamat állanák!

MAT. Az igaz! Hát gondolj ki valamit: én nem tudok. (Matilde szinte őrjöng, ideges; némelykor, mintha az esze megbomlanék; Enriqueta megrémülve néz rá, nem merve neki ellentmondani, de lesve az alkalmat, hogy kiszabadulhasson.)

ENR. Akarod, hogy jöjjön Fernando? Te előtted megmondok neki mindent, a mit akarsz.

MAT. (Ártatlan örömmel). Látni Fernandót? Beszélni vele még egyszer, utoljára? Megmondani neki, hogy ki vagy te és ki vagyok én? Ah, ez jó gondolat! Igen, csak jöjjön!

ENR. Tehát megyek érte. (Fölkelve és jobb felé indulva.)

MAT. (Az első pillanatban elengedi, de rögtön megbánja.) Ah! el akartál szökni! látom a szándékodat! Nem: innen ki nem mégy! (Enriqueta után ugorva és őt visszatartva.)

ENR. Matilde!

MAT. Csöngess és hivasd be. Majd én behivom. (A csengőt megnyomva.) De te velem maradsz! Nem bocsátlak el, nem bocsátlak!

SZOLGA. (Jobbról belépve.) Mit parancsol a kisasszony?

ENR. Jöjjön be don Fernando. (Félre.) Igen jöjjön: ő megvéd engem. (A szolga kimegy.)

MAT. Most meglátjuk. (Egyre idegesebb lesz Enriqueta a diván szögletében meghúzódva, vagy állva, gyűlölettel és rosszakarattal nézi őt.) Ah!... a mennyekző!... a mennyekző!... a nászajándékok! (Körül tekintve.) A menyasszonyi fátyol! A fehér ruha! És én ezt mind bemocskolom! És mind rongygyá szaggatom! És mind összetaposom!... Hogy te fel nem fogtad, hogy a te házasságod lehetetlen!

ENR. Igazad van.

MAT. Igen: most igazat adsz nekem. Azt gondolod magadban: ez megőrült: legalább időt nyerek. Meglátjuk, majd ha itt lesz Fernando. (Dühös erélylyel.)

ENR. (Öröm-kiáltással.) Itt van Fernando! Igen: most meglátjuk.

NEGYEDIK JELENET.

Matilde, *Enriqueta* és *Fernando.*

FERN. Hivattál, Enriqueta? Matilde! Te... Matilde!

MAT. Igen, én. Én vagyok, Fernando. (Hangot változtatva: minden bátorsága megtörik, Fernandóval szemben félénk, gyáva, mint egy gyermek.)

ENR. (Fernandót átkarolva.) Igen: ő. Védelmezz, Fernando! Ez a nő őrült! engem borzasztó dolgokkal fenyeget!... Félek tőle! (Hangja édes és panaszos; csaknem sír, vagy sír valóban.)

FERN. Miért jöttél? (Matildéhoz, száraz hangon.)

MAT. És te azt kérdezed, Fernando? (Félénken és aggódva.)

FERN. Miért jöttél?

MAT. Megmondom: de ne nézz így rám! Ő rá kellene így nézned! én rám... nem! Ah! hol vagy isteni igazság?... hol vagy? (Szomorúan, szelíden és kétségbeeséssel.)

FERN. Csend! Távozzál!

ENR. Igen, távozzék! távozzék!... Rossz, nagyon rossz! már a vérében van! (Úgy tesz, mintha tántorogna: Fernando, karját a derekára téve, fölfogja őt.)

FERN. Ki innét! azonnal!

MAT. Tehát nem hiszesz nekem, ha azt mondom, hogy ez a nő, a kit magadhoz szorítasz: ez a fehér ruhás nő, azzal a szűzies arczczal!... alávaló! csalfa! képmutató!... és téged beszennyez, beszennyez örökre!... és olyan folttal, melyet csak egy másik folttal tisztíthatsz ki: vérfolttal! (A legnagyobb aggodalommal.)

FERN. Rágalmazó! elég! Tiszteld őt, mintha már nőm volna! Tiszteld őt!

MAT. Én rágalmazó? Hogy őt tiszteljem? És ő mondja ezt nekem! Nagy Isten! Vagy vedd el az eszemet, vagy add nekem a te hatalmadat!

ENR. (Fernandóhoz.) Nézd, bizonyosan már keresnek bennünket. (Hozzája támaszkodva.)

FERN. Mondtam már, hogy távozzál! (Fenyegetőleg közeledve Matildéhoz.) Csend, és menj! Várni fog már Julio.

MAT. Fernando!

FERN. Engedelmeskedjél! Távozzál! (Matilde hátrál Fernandó előtt: ez a titkos ajtó felé közeledik.) Zárva van! Erre!... (A bal oldali ajtó felé tekintve.) Nem: ott emberek vannak.

ENR. Az Istenért jönnek!... (A jobb felől levő ajtóban állva és hallgatózva.)

FERN. (Dühösen közeledve Matildéhoz és a bal oldalon levő kis szobába vezetve őt.) Jöjj ide!... Be ebbe a szobába és csend! Ha egy hangot adsz, ha kijösz, ha jelenléteddel beszennyezed az én mennyekzőmet, megfojtalak, te nyomorúlt! Megfojtalak a gonoszságodért! Megfojtalak az aljasságodért!

MAT. (Mialatt őt Fernandó magával vonszolja.) Fernando!

FERN. (Suttogó elfojtott hangon.) És megfojtalak, mindennél inkább azért, mert szeretlek, mindannak daczára, a mi vagy! Nézd, ott egy angyal, itt te: és én ezzel az angyallal a kétségbeesésbe rohanok... te miattad, Matilde! te miattad!... Menj be ide! Menj be!

MAT. Fernando!

FERN. (Betaszítva.) Menj! Oda!... Hallgass!... Szenvedj! halj meg!... Én megyek az esküvőmre!

MAT. Nem! az nem lehet!

FERN. Igen!... az oltár elé! És ide hozom őt, a karjaimban!... és te... ott... hallgatva... Szenvedve... haldokolva! (Erővel bekényszeríti és az ajtót rázárja.)

MAT. Fernando! (Ez az utolsó kiáltás alig hallatszik.)

ENR. Gyorsan!... gyorsan!... mert jönnek!

FERN. Légy nyugodt! már nem jöhet ki! Ne félj! (Lázas lélekzéssel, a Matildéval való küzdelem miatt.)

ENR. Igen, én félek: védelmezz!

FERN. Kötelességem! Most már az!... Megvédelek! (Mélyen felizgatva, bár törekszik magán uralkodni.)

ENR. Menjünk tehát.

FERN. Menjünk.

ÖTÖDIK JELENET.

Enriqueta és *Fernando; don Justo,* a ki a kifelé indulóknak útjokat állja.

JUSTO. (Útjokat állva.) Egy pillanatra. Bocsánat, Enriqueta. Beszélnem kell Fernandóval.

ENR. (Félre.) Istenem!

FERN. Azt mondja ön...?

JUSTO. Igen. És te előtted mondom meg, Enriqueta. Nem titok. Két nappal ezelőtt egy levelet kaptam a te részedre. (Fernandóhoz.)

ENR. Ah!

FERN. Mi bajod? (Enriquetához.)

ENR. Semmi.

FERN. Két nappal ezelőtt?

JUSTO. Igen. És mind mostanáig haboztam... küzdöttem lelkiismeretemmel... és végre elhatároztam, hogy átadom.

FERN. Kitől van.

JUSTO. Nem tudom.

FERN. Mi van benne?

JUSTO. Nem tudom: le van zárva és neked szól. A borítékon ez van írva: «Egy őszinte szív esdeklése don Fernandóhoz, esküvője előtt.»

ENR. (Félre.) Istenem!... bátorság! a döntő pillanat!

FERN. Tehát ide vele.

JUSTO. (A levelet kivéve.) Már mondtam, hogy sokáig kételkedtem! de az imént beszéltem Enriquetával... és Enriqueta legyőzte minden kétségemet.

FERN. Tehát mire vár még? Ide vele, de gyorsan, mert várakoznak ránk.

JUSTO. Vedd tehát. Késedelemmel érkezett hozzád a hir, eltévedve az én értelmem ködében, de elérkezett. Becsülettel megfeleltem a megbízatásnak, és nem árulkodva, hanem az ő (Enriquetára mutatva.) jelenlétében. És most, az isteni irgalom nevében! (Átadja a levelet és kimegy.) Jól tettem? rosszul tettem? Nem tudom. (Mintegy hangosan gondolkozva.)

HATODIK JELENET.

Enriqueta és *Fernando.* Abban a pillanatban, midőn *don Justo* a levelet átadja *Fernandónak, Enriqueta* kedveskedve közeledik hozzá, s kezét *Fernando* kezére teszi, melyben a levelet tartja.

FERN. Kitől van? Gyanítod? (Szemét rászögezve.)

ENR. Igen: nem gyanítom, tudom.

FERN. (A benyíló felé mutatva.) Tőle?

ENR. Igen, tőle. (Halk, édeskés hangon.) Don Justo szolgáltatta kezedhez: kitől lehetne mástól, mint az ő védenczétől? Matilde látta, hogy választ nem kap, azért jött személyesen.

FERN. Azt hiszem, eltaláltad.

ENR. Igen, minden bizonynyal. (Szomorúan.)

FERN. De mit akarhat? (Elfojtott haraggal.)

ENR. Kiváncsi vagy, úgy-e bár, a levélre? (Szomorúan, szemrehányó hangon.)

FERN. (Összegyűrve és át akarva adni a levelet.) Nekem egészen közönyös!

ENR. Nem, Fernando; neked nem közönyös. (Fernando kezét a levéllel eltolva és visszalépve.) Mindenek daczára is... szerelem az, a mit te iránta érzesz! (Sírva fakad.)

FERN. Nem: szerelmet, nem; megvetést érzek iránta. (Dühösen és kétségbeesetten.)

ENR. De szerelmet is! Én nem tudok ezzel a szerelemmel semmit szembeállítani; egy gyermeknek a ragaszkodását. Én csak szenvedni tudok, és sírni csendesen. Ha nagyon szenvedsz, ne végy engem nőül. Majd én kigondolok valamit: magamra veszem az egészet, rosszúl létet színlelek.

FERN. Enriqueta! te igazi angyal vagy! Egy gyermek, a kit én védelmezni fogok, mintha leányom, mintha testvérem volna. Mit nekem Matilde! Nézd, ott van, és rá sem gondolok: hadd szenvedjen, hadd sírjon. A levelet el sem olvasom. (A megvetés kifejezésével nézve rá, de láthatólag csak azért akarja most félretenni, hogy később egyedül olvashassa.) Mit törődöm vele!

ENR. (Visszatartva őt, nem akarva, hogy a levelet megőrizze.) Nem: ha van még valami aggályod, valami kétséged... úgy... elolvashatod. Ki tudja? Talán olyan dolgokat mond, a melyek téged meggyőznek. Add ide, majd én felbontom. (Elveszi a levelet de kezei reszketnek, vagy ügyetlenséget tettet, úgy hogy nem tudja felbontani.) Nesze, én nem tudom. (Átadja neki a levelet, de midőn Fernando, fel akarja bontani, ő a kezeit kedveskedőleg megfogva, megakadályozza.) Te sem tudod: a kezeid reszketnek, Fernando. Nem baj: szedd össze az erődet és szakítsd fel. Mialatt olvasod, én itt fogok csendben ülni és nem háborgatlak. (Míg beszél, azalatt sem hagyja egy pillanatra sem szabadon Fernando kezét.) Én várni fogok... várni fogom a te itéletedet. (Szomorúan, édes hangon és sírva.)

FERN. Nem! nem foglak megalázni azzal, hogy előtted olvassam, míg te sírsz, ennek a nőnek a levelét. Hitvány kiváncsiságnak nem fogom feláldozni annak a méltóságát, a ki már nőm, vagy a kit már nőmnek tekinthetek.

ENR. Köszönöm, Fernando! Úgy hát tépd össze!

FERN. Nem! Nem összetépni: nagyobb annál az én megvetésem! Várj! (A benyíló felé indulva.)

ERN. Hova mégy? Mit akarsz tenni?

FERN. Mindjárt meglátod. (Az ajtót kinyitva s a levelet kezében tartva.) Matilde!

MAT. (Kijőve: úgy lép ki, mintha ájulásból ébredt volna föl.) Mi ez! Fölébredés! Ah! Fernando! Miért hívsz?

FERN. Hogy megkérdezzelek: ismered-e ezt? (Megvetéssel mutatva neki a levelet.)

MAT. Én! Mi az?

FERN. A te leveled!

MAT. Az én levelem!

FERN. Igen: és nézd meg mit érnek előttem a te rágalmaid! Kezemben van az aljas levél! és el sem olvasom! látni sem akarom a szemem előtt! visszadobom neked! (Azt teszi, a mit mond: a levelet elébe dobja, az asztalra; a levél még mindig zárva van.) És szeretném a kezemben tartani a szivemet, hogy azt is oda dobhatnám neked! Jöjj, Enriqueta.

MAT. Hova?

FERN. Hogy enyémmé tegyem mindörökre!... És te... csendben! Egy lépést se! Ha van bátorságod, kövess!... Lépd át ezt a küszöböt, és nem állok jót magamért!... Te, velem! (Csaknem hurczolva viszi Enriquetát.) Gyűlöllek! (Matildéhoz.)

ENR. Végre!

FERN. Jöjj! Gyűlöllek és megvetlek! (Mindketten kimennek. Menetközben Enriqueta magához veszi a menyasszonyi fátyolt.)

HETEDIK JELENET.

Matilde követni akarja őket, de visszatartja magát.

MAT. Ah!... Nem!... Engem itt hagy! Az övé lesz!... (Jobb felé rohan.) Én Fernandóm!... Istenem! Istenem!... (Visszatartja magát, visszajön és sírva a pamlagra esik.) Ez álom, lidércznyomás!... Nem!... ott vannak! Enriqueta azt fogja mondani: igen, és Fernando is azt mondja: igen. És mindörökre! És én még az imént is oly bátornak, oly szilajnak éreztem magamat! A vérem csupa tűz volt! Kész lettem volna mindenre! De láttam őt, és ő haragosan nézett rám. Azt mondta, hogy gyűlöl, hogy megvet, és oda lett minden bátorságom, és megfagyott a vérem! És itt vagyok, és mozdulni sem merek. Szeretnék meghalni: meghalni rögtön, hogy mire visszatér, halva találna. Nem: valamit tennem kell; de nem tudom mit. (Mint egy őrült jár-kel föl s alá.) Nem tudok gondolkozni! gondolataimat nem tudom összeszedni! Egyre forognak... kergetőznek az agyamban! Meg akarom állítani őket és nem tudom... Most Enriqueta forog az eszemben!... Most Fernando!... Most egy oltár, égő gyertyákkal!... Most én magam rohanva a többiek után! Nem, Istenem, nem: megőrülnék! (Leül és szemeit kezével eltakarja.) Nem gondolkodni! mily vigasztalás!... semmi! semmi!... árnyék!... Csend!... Semmi!

NYOLCZADIK JELENET.

Matilde, *Dolores*, a szobaleány.

DOLORES. Kisasszony!

MAT. (A nélkül, hogy kezét levenné a szeméről.) Mi az?

DOLORES. Enriqueta kisasszony, kimenet... azt mondta...

MAT. Mit? (Mintha álmában beszélne.)

DOL. Hogy önt vezessem ki.

MAT. Jó.

DOL. Ha tehát ön akarja...

MAT. Mindjárt. (Szünet.)

DOL. Talán rosszúl van?

MAT. Nem.

DOL. Hát mi baja? (Aggódva közeledik hozzá.)

MAT. Semmi.

DOL. Bántja a világosság?

MAT. Igen.

DOL. Menjünk, Matilde kisasszony, mert majd jönnek.

MAT. Kik?

DOL. Az új házaspár.

MAT. Már megvolt az esküvő?

DOL. Azt hiszem, mert az oltár előtt voltak, mikor én bejöttem.

MAT. És erre jönnek?

DOL. Világos; a szobájokba mennek, átöltözködni az utazáshoz, a nászutazáshoz. Hát megyünk?

MAT. Igen; de hova? (Rémült tekintettel nézve minden felé.)

DOL. A hova Enriqueta kisasszony mondta. Azt mondta... hogy vezessem ki... bocsásson meg, kisasszony.

MAT. Igen; de előbb tennem kell még valamit... valami még hiányzik. (Téveteg szemmel nézve minden felé.) Nem tudom, leányom, nem tudom... Én valamiért jöttem! (A fejét összeszoritva.) Valamit elvesztettem!... hol van? Keresd te!...

DOL. Talán ez? (Észrevéve a levelet, mely az asztalon maradt.) Nézzük, hátha ez lesz? (Fölveszi a levelet.)

MAT. Azt hiszem, igen... Ő... ő maga dobta ide nekem!

DOL. Kicsoda?

MAT. Fernando. (Bizonyos titokzatossággal.)

DOL. Fernando urfi? Önnek?

MAT. Igen.

DOL. Most már tehát megvan. Menjünk, mert azonnal itt lesznek. Igen; már jönnek. Csak épen búcsúznak a vendégektől, de jönnek. Kisasszony!... Kisasszony!

MAT. Várj, várj!... Előbb ezt el kell olvasnom.

DOL. De kisasszony, az Istenért!

MAT. De hát nem hallod, hogy Fernandótól van! (Kezében tartja a levelet és az asztalhoz lép. hogy elolvassa; nem tudja felbontani veszi a papirvágót és azzal vágja fel, a kést gépiesen továbbra is kezében tartva.)

DOL. Olvassa hát gyorsan, és menjünk.

MAT. Azt teszem.

DOL. Menjünk.

MAT. (Elkezdi olvasni, a nélkül, hogy értené; de csakhamar fölélénkül; mintha most ébredne, s végre visszanyeri szokott erélyét.) «Don Fernando uram, ha ez a levél még jókor érkezik, elejét veheti az ön gyalázatának és egy nő árulásának»... Mit akar mondani! Kitől van ez a levél? (Az aláírásra nézve.) Ah! Juliótól! Végre!... Lássuk.. Lássuk... (Folytatja az olvasást.) «Ha későn érkezik, szolgáljon büntetésül Enriquetának... (A szemeit dörzsölve és erőltetve magát az olvasáshoz.) és figyelmeztetésül önnek. Tudja meg, hogy az ön házassága Enriquetával lehetetlen.» (Nagyon ideges nevetéssel és helyeslőleg bólintva.) Lehetetlen!... «Mert Enriqueta és én szerettük egymást. Ennek bizonyságául szolgálhatnak - férfiúi szavamon kívül - az ő levelei, melyek birtokomban vannak, lakásomon, a hol annyiszor megjelent szerelmem hívó szavára.» Ah!.. ah!... (Hangos hahotába tör ki.) «Ön lássa, ha nincs kifogása az ellen, hogy az, a ki nekem szeretőm volt, önnek neje legyen. - Julio.» Végre! (Hangosan hahotázva, a boszúállás és az öröm szilaj kitörésével s ez a pillanat a művésznő különös figyelmébe ajánltatik.)

DOL. Itt vannak!

MAT. El innen!

DOL. Kisasszony!

MAT. Elmégy! Vagy kidoblak! El innét!

DOL. Megyek már... Igen... megyek... Istenem! mi lelhette ezt az asszonyt! (Rohanva megy ki, menekűlve Matilde elől, ki egyik kezében a levéllel, másikban a papirvágóval, ront feléje.)

MAT. Hála neked, Istenem! Nincs más segítségem, csak ez; de ez itt van a kezemben!... Meg fogja tudni Enriqueta, hogy tudok boszút állani! Meg fogja tudni Fernando, hogy tudok szeretni!... Most, mi hárman!...

KILENCZEDIK JELENET.

Matilde, Enriqueta és *Fernando. Matilde,* a középen, sápadt, zilált, tragikus arczczal: egyik kezében a levéllel, másikkal gépiesen szorítva a papirvágót.

FERN. Matilde!

MAT. Titeket vártalak.

FERN. Még most is itt!

MAT. Még most is!

ENR. (Fernandót átkarolva.) Távozzék ez a nő!

FERN. Azonnal!

MAT. Igen: megyek. De előbb olvasd. Arra a szerelemre, melyet irántam éreztél! a gyalázatra, mely rád várakozik! az én egyetlen vigasztalásomra! az Isten büntető igazságára és az én kétségbeesésemre és a tiedre kérlek, olvasd!

ENR. Nem!

FERN. Mi ez?

MAT. (Erőszakkal eltaszítva tőle Enriquetát és a levelet átadva Fernandónak.) Igen rövid! két sor! Juliótól van!... Olvasd!

ENR. Nem, az Istenre kérlek! vesztemet akarja!

MAT. Azt akarom! te mondtad! (A háttér felé vonszolja őrjöngve szorongatva a két kezével.)

ENR. Nem!... Nem!...

MAT. Igen!... Igen!...

FERN. (Olvasni kezdve.) De mi ez?

ENR. Fernando!

MAT. Engedd bevégezni!... (Matilde és Enriqueta már a háttér ajtajánál vannak.)

FERN. Lehetetlen!... Nem!... Lehetetlen!

ENR. Irgalom! (Matildéhoz.)

MAT. A mint te voltál hozzám! (Egészen a háttérhez értek; dulakodás közben Enriqueta a pamlagra esik. Mellette, állva, s őt két kezével a pamlaghoz szorítva, Matilde. Az előtérben Fernando, bevégezve az olvasást.)

FERN. Matilde, én szerelmem! Enriqueta, szégyenem, gyalázatom, kétségbeesésem!

MAT. Ah!... Ah!... (Szilaj örömmel.) Ez az!... Ez!... Ezt kell mondanod!

ENR. Bocsánat!... Segítség!...

FERN. Átkozott a kötelék, mely összefűz bennünket!

MAT. Már ketté szakadt! (A papirvágó kést Enriqueta nyakába döfi, a ki egyet sikolt és holtan terül el a kereveten.)

ENR. Jézus!... Ah!... (Meghal.)

FERN. Mit tettél?

MAT. (Tántorogva jön előbbre, kezében a késsel.) A mit te akartál!... Most már szabad vagy! (Ájultan esik egy karszékbe, az asztal mellett.)

FERN. Matilde! (Hozzá rohan és a kést elveszi tőle.) Vér!...

MAT. Igen; halva van!

FERN. Segítség!... Ide!... ide!

TIZEDIK JELENET.

Matilde a karszékben, felső testével az asztalra támaszkodva; *Enriqueta*, a pamlagon, holtan; *Fernandó*, állva, kezében a késsel és *Julio* levelével. A második terem jobb oldali ajtaján át jönnek *don Lorenzo*, *doña Concepción* és *Dolores*, a kik *Enriqueta* holttestét állják körül. Az előtér jobb oldali ajtaján lép be *don Justo* és azonnal *Matildéhoz* rohan.

CONCEP. Enriqueta! Enriqueta!

LORENZO. De mi történt?

DOL. Kisasszony! (Mindezen kiáltások csaknem egyszerre.)

JUSTO. (Fernandóhoz.) Mit tettél? (Matildéhoz közeledve.) Vér!...

FERN. A vértanuságé!

CONCEP. (Enriquetát megérintve.) Vér!...

FERN. A büntetésé!

JUSTO. Mit tettél, Istenem!

FERN. Meggyalázott! Itt a bizonyság! (A levelet mutatva.) Megöltem őt!

MAT. Nem. (Föl akarva kelni.)

FERN. Hallgass! (A többiek felé fordulva, hangosan, erősítve.) Én öltem meg őt! Én!... én magam.

CONCEP. Mennyi vér!

FERN. Nem baj, anyám! Ez a *Folt, amely tisztít!*